

XVIII. YÜZYIL VEZİRLERİNDEN KAPDÂN-I DERYA KAYMAK MUSTAFA PAŞA'YA AİT VAKFİYELER

M. Münir AKTEPE

Kapdân-ı Derya Mustafa Paşa, XVIII. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve 1730 Patrona Halil İsyânı esnasında katledilmiş bir Osmanlı veziridir. Vâli-desi tarafından Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya mensup bulunuyordu; yani annesi Kara Mustafa Paşa'nın kızı Fatma Hanım'dı. Bu itibarla yine anne tarafından, Köprülü Mehmed Paşa'nın da torunu oluyordu. Babası ve dedesi hakkında elde ettiğimiz bilgi, bu vakfiyeler ile daha kesin bir hâl almakta ve fakat, onların isimlerini öğrenmekten henüz ileri gidememektedir¹. Mustafa Paşa'nın şöhreti ise, Sadrîâzam Nevşehir'li Damat İbrahim Paşa'ya damat olduktan sonra ve daha ziyade 1718-1730 seneleri arasında ortaya çıkmaktadır. Yirminci yüz yıl tarihçilerinin Lâle Devri adını verdikleri zaman içinde, tertiplenen eğlenceler, törenler ve sair toplantılar, İbrahim Paşa'nın damadı olması dolayısıyla, onu da şöhrete ulaştırmıştı. Mustafa Paşa bu mevki'e yükselinceye kadar, ne bir sefere çıkmış ve ne de bir savaşta bulunmuştu. Uzun yıllar İstanbul'da Kaptan Paşa olarak kaldı. Maamafih bu süre içinde önemli herhangi bir deniz seferi de olmamıştı.

Mustafa Paşa, son günlerinde İstanbul kaymakamı tayin edildi. İran seferine çıkmaya hazırlanan Sadrîâzam

İbrahim Paşa, onu Sadâret Kethüdası yaparak, İstanbul'un âsâyişini temine memur etmişti. Fakat meydana gelen Patrona Halil Vak'ası, 1730 da, kayınpederi İbrahim Paşa ve bacanağı Kethüda Mehmed Paşa ile birlikte, Mustafa Paşa'nın da ölümüne âmil oldu. Cesedi sonradan İstanbul'da, Çarşıkapı'da bulunan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa külliyesi haziresine gömüldü. Halen burada ve türbe ile büfe haline getirilmiş bulunan sebilin arasındaki mezarlık içindedir.

Mustafa Paşa'nın hayatı bir isyan, bir ihtilâl neticesi sona erdiği için, Osmanlı tarihçileri kendisinden pek fazla bahsetmiyorlar. Ancak Lâle Devri esnasında yapılan toplantılar dolayısıyla ve bilhassa isyan sırasındaki olaylarda adı geçmektedir. Bir kısım batılı yazarlar da, 1730 Vak'ası münasebetile, Mustafa Paşa'nın siyasî hayatını incelemiştir². Onun sosyal hayatına ait bilgiler ise, bizim evvelâ İzmir Vakıflar Müdürlüğü'nde tesbit ettiğimiz ve sonradan Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulduğumuz dört vakfiyesile, kısmen olsun aydınlanmış bulunmaktadır. Bu vakfiyelerin dördü de, Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, 735 No. lu Vakfiye suret defterinde bulunmaktadır. 9 Kasım 1721 (19 Muharrem 1134) tarihli olan birinci vakfiyenin sıra numarası 46, sahife numarası ise, 111-114

1. Bak, Münir Aktepe, **Derya Kapdânı Mustafa Paşa ve bir vakfiyesi** (Belgelerle Türk Tarihi Dergisi), İstanbul, Aralık 1968, sayı 15, s. 31 vd.

2. Münir Aktepe, **Patrona İsyanı 1730**, İstanbul 1958, çeşidli yerler.

olup bu vakfiye, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi'nde tarafımızdan yayınlanmış bulunmaktadır³.

Kaptân-ı Derya Mustafa Paşa'nın geri kalan diğer üç vakfiyesini ise, Vakıflar Dergisi'nin bu sayısında yayınlamayı faydeli bulduk.

I

Mustafa Paşa'nın, Şubat 1724 (Evâsıt-ı Cümâde'l-ülâ 1136) tarihli vakfiyesi, tamamen İstanbul'da, Sarı - Bayezid Mahallesi'nde⁴ bulunan konağı ile Boğaz-ıç'inde, Anadolu-hisarı'nda olan meşhur yalısının tavsifine aittir. Bu itibarla, gerek sahil - hânesinin, gerek konağının hususiyetleri hakkında, herhangi bir yerde şimdiye kadar tesadüf edemediğimiz bilgiyi, ancak bu vakfiyede bulmaktayız. Mustafa Paşa'nın, İstanbul'da, Sarı - Bayezid Mahallesi'nde olan konağı, Mahmud Çavuş - zâde İbrahim Efendi veresesi mülkü ile Ömer Çelebi evi ve diğer taraflardan da yollar ile sınırlı bulunuyordu. Bu konakta fevkanî olarak dört oda, bir büyük köşk ve iki sofa ile bir tahte's-semâ mevcuttu. Konağın tahtânisinde ise, yedi oda ve bir selsebilli büyük köşk ile bir şadırvan ve selsebili bulunan iki sofalı küçük bir köşk vardı. Bunun önünde mermerlik, fiskiyeli büyük bir havuz, çini hamam ve camekân ile kahve odası, kiler ve bir miktar cirit meydanı, ayrıca set üzerinde bazı binalar, çiçek ve meyve bahçeleri, bahçenin köşesinde yine bir büyük oda ve küçük bir köşk mevcuttu. Bir Türk evinin müstemilâtını göstermesi bakımından şüphesiz bu önemli bir vesikadır.

3. Bak, Aralık 1968, sayı 15, s. 31/39.

4. Fâtih Sultan Mehmed devri ulemâsından Sarı Bayezid'in yaptırmış olduğu mescid havâlisine bu isim verilmiş bulunuyor. Sarı Bayezid mahâlesi, Süleymaniye'nin kuzey batısında ve bugünkü Küçük-pazar bucağı dahilinde, Vefa külliyesi ile Atif Efendi kütübhanesinin bulunduğu yerdedir. Bak, Mehmed Ziya, *İstanbul ve Boğaziçi*, İstanbul 1928, c. II, s. 19; Hüseyin Ayvansarayî, *Hadikatü'l-ıvâmî*, İstanbul 1281, c. I, s. 135.

Mustafa Paşa, yazları devamlı olarak oturduğu Anadolu-hisarı'ndaki sahil - hânesine de ayrı bir önem veriyordu. Zaman zaman Lâle eğlencelerinin, diğer bazı toplantıların yapıldığı bu binada, Mustafa Paşa, isyanın zuhur ettiği sırada dahi oturmakta idi. Bu yalının tam olarak mevkii ve büyüklüğü ile kısımları hakkında, şimdiye kadar gördüğümüz eserlerde, hiçbir kayda tesadüf edememiştik. Ancak bahis konusu bu vakfiye sayesinde ki, Mustafa Paşa'nın sahil hânesine dâir etraflı bir bilgiye sâhip olmaktayız. Mezkûr vakfiyeye nazaran, bu sahil - hâne Yöros kazasına bağlı Anadolu-hisarı kasabasında ve Muhaşşî Sinan Efendi mahallesindedir. Sınırları itibarile, bir taraftan Muhaşşî Sinan Efendi camii⁵ ile Osman Efendi yalısı, diğer taraftan da dağ ve deniz, yalayı çevirmekteydi. Hariçyesinde, Nişancı Abdurrahman Efendi⁶ vakfına senede bin sekiz yüz akçe mukata'alı arsa üzerinde şunlar mevcuttu: Deniz tarafında bir bap köşk, bir bap oda ve bunların arasında küçük bir sofa ile bu grubun karşısında üç bap oda, avluya bakan büyük bir sofa

5. Bu câmi'nin bânisi, aslen Amasya'lı olan Muhaşşî Sinanüddin Yusuf bn. Hüsamüddin Efendi'dir. İstanbul'a gelerek, medrese tahsili yapmış ve ilmiye sınıfına intisab ile Halep, Bursa, Edirne ve İstanbul kadısı, 1547 (954) tarihinde de Anadolu kazaskeri olmuştur. Nisan 1578 (Safer 986) da öldü. Bu câmi'den başka, İstanbul'da Yeni-odalar civarındaki Yayla câmi'ini dahi yaptırmıştı. Kadı Beyzâvî tefsirine hâşiyesi bulunduğundan Muhaşşî diye meşhurdur. Bu sebeple Anadolu-hisarı'nda, câmi'nin bulunduğu mahâlleye de, Muhaşşî Sinan Efendi mahâlesi adı verilmişti. Bak, Atâî, *Şakayık zeyli*, İstanbul 1268, s. 278; Hüseyin Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmî*, İstanbul 1281, c. II, s. 162; Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, İstanbul 1311, c. III, s. 108/109.

6. Anadolu-hisarlı Abdurrahman Abdi Paşa'dır. Muhtelif vâililiklerde ve vezaretle Nişancılıkta bulunmuş, aynı zamanda IV. Mehmet devrine âit meşhur vekayi'nâme'yi yazmıştır. Mart 1692 de öldü. Halen Boğaziçi'nde, Çengel-köyü civarında nâmına ifade edilen birde sokak vardır. Bak, Sâlim, *Tezkiye*, İstanbul 1315, s. 468/69; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, c. III, s. 408; Reşad Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, c. I, s. 26,

ve yanında bir oda olup, buradan merdiven ile çıkılan diğer bir oda ve cihan-nümâ ve tahte's-semâ. Dağ tarafında ayrıca üç sofalı ve şadırvanlı bir büyük kasr ile iki oda ve bir kahve odası bulunuyordu. Bunlardan ma'da, yine deniz tarafında, zemin kat bir küçük köşk ile liman, bir oda, bir çuhadar odası ve bir avlu ile meyve bahçesi vardı. Bunun gerisinde ve dağ tarafında, bir mutfak ve bir bekçi odası ile meyve bahçeleri mevcuttu. Bahçede bir de dolap kuyusu bulunuyordu. Dahiliyesinde ise, deniz tarafında, fevkanî üç oda ve bir köşk ile bir sofa; bunun dağa bakan tarafında iki oda, bir büyük kasr ile merdiven başında bir küçük kasr ve bir hamam, camekân, kahve odası, musluk ve uzun dehliz gibi kısımlar vardı. Alt katta, yine iki oda, bir liman ve avlu ile su yolları bulunuyordu.

Mustafa Paşa, bu mülkünü, henüz hayatta iken vakfetmiş ve önce kendisi, kendisinden sonra da erkek ve kız çocukları ile torunlarının oturmasını şart koşmuştu. Tamir ve termimini içinde oturanlar yaptıracaktı. Şayet içinde sâkin olanlar tamirinden kaçınırlarsa, mütevellî ile îcâr olunup, îcâresinden tamir edilecekti. Neslinin son bulması halinde, bu sahil-hâne Mustafa Paşa'nın diğer evkafına ilâve olunacak ve esas vakfiyesindeki şartlara uygun olarak⁷, muamele görecekti.

Mustafa Paşa'nın, bu hususa dâir, Şubat 1724 (Evâsıt-ı Cümâde'l-ülâ 1136) tarihli vakfiyesinin metni sureti şöyledir.

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد واله اجمعين

Emma ba'dû iş bu kitâb-ı vakf-ı sâbiku't-tastir nâme-i nâmî ve ism-i sâ-misi ile müzeyyen ve muhâlla olan vâkif-ı müşârünileyh hazretleri huzûr-ı

âlilerinde ma' kud meclis-i şer' de mütevelliy-i mezkûr Ahmed Ağa mahzerinde ikrar ve i'tiraf buyurup mahmiyye-i İstanbul'da Sarı-Bayezid mahallesinde vâki' bir tarafı bâzen Mahmud Çavuş zâde' İbrahim Efendi veresesi mülkleri ve bâzen Ömer Çelebi tasarrufunda olan menzil ve üç tarafı tarik-i âm ile mahdut fevkanî dört bab oda ve bir kebir köşk ve iki sofa ve bir tahte's-semâ ve tahtânî yedi bab oda ve bir bab sel-sebilli kebir köşk ve bir bab şadırvan ve sel-sebil ve iki sofalı sagir köşk ve önünde bir miktar mermerlik ve fevzare-i kebir havuz ve kâşili hamam ve câmekân odası ve kahve odası ve kilâr ve bir miktar cirid meydanı ve sed üzerinde vâki' bir mikdar ebniyye ve zâtî eşcâr-ı müsmire ve gayr-ı müsmire bağçe ve bağçe köşesinde bir kebir oda ve muhtasar köşkü müstemil mülk menzili ve Medîne-i Ebî-Eyyüb' de vâki' fevkanî Mehmed Efendi bağçesi demekle ma'ruf mahâlde hafr olunan menba'dan nübû' edüp andan Kırkçeşme lâğımına ilhak olundukta hakk-ı mecrâdan ma'da bâki kalıp menzili mezbûra cereyan eden bir masura kanâvât-ı memlûkesinde teba'iyet ile dâhil-i havza-i mülküm ma'i leziz-i câriyi ve Yöros kazası a'mâlinde Anadoluhisarı nam kasabada Muhaşşî Sinan Efendi mahallesinde, bir tarafı bâzen Muhaşşî Sinan Efendi câmi'-i şerifi ve bâzen Osman Efendi yalısı ve bir taraf tasarruflarında olan menzil ve bir tarafı cebel ve bir taraf cânib-i bahr ile mahdud hâriciyesinde merhum Nişancı Abdurrahman Efendi vakfına senede bin sekiz yüz akçe mukataalı zirâ arsa üzerinde mebni fevkanî derya tarafında bir bab köşk ve bir bab oda ve beynlerinde bir sagir sofa ve bunların mukabelesinde üç bab oda ve avluya nâzır bir kebir sofa ve bir kebir oda ve merdiven ile çıkılır bir bab oda ve cihan-nümâ ve tahte's-semâ ve cebel tarafında üç sofalı ve şadırvanlı bir kebir kasr

7. 9 Kasım 1721 (19 Muharrem 1134) tarihli vakfiyede bu hususa dâir bilgi mevcuttur. Bak, Münir Aktepe, **Derya Kapdan Mustafa Paşa ve bir vakfiyesi**, adı geçen yer.

ve iki bab oda ve bir kahve odası ve tahtâni derya tarafında bir bab sagir köşk ve liman ve bir bab Çuhadar odası ve bir miktar avlu ve zâtî eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmire bağçe ve cebel tarafında bir bab mutbah ve bekçi odası ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireli kebir bağçe ve dolap kuyusu ve dahiliyesinde derya tarafında fevkânî üç bab oda ve bir köşk ve bir sofa ve cebel tarafında iki oda ve bir kebir kasr ve merdiven başında bir sagir köşk ve bir bab hamam ve câmekân ve kahve odası ve musluk ve tulânî dehliz ve tahtâni derya tarafında iki bab oda ve liman ve avlu kanavât-ı mühriz ma'i câriyi müstemil ve bâzen ebniyesi ve bâzen arsa ve bina mülküm olan yalı ta'bir olunur menzilimi bi-cümleti't-tevâbi' ve'l-levâhik ve kâffeti'l-hukuk ve'l-merâfık hasbeten-lillâh-i teâlâ ve haseneten li-rûh-ı Resûlühü'l-muâlla vakf ve hapsedüp şöyle şart eyledim ki, bi-avn-i kerim bi-dinnet mütereffil-i hüleli sıhhat ve sâhib-i zeyli âfiyet oldukça menzilîn-i mezburinde kendim sâkin olam bi-emrillâhi teâlâ kaza-i nahb وبقارب eylediğimde evlâdım ve evlâd-ı evlâdım ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdım batnen ba'de batnin karnen isre karnin zükûr ve inas ale's-seviyye sâkin olup, ta'mir ve termimi men-lehü's-sükna üzerine ola eğer ta'mirden ibâ ederse yed-i müteveli ile icâr olunup icâresinden ta'mir ve termin oluna. Ba'de'l-inkiraz ve neûzübillâh min kahri'l-feyyaz sâir evkafıma zam olunup icâre teyn-i ma'hûdeteyn ile icâr ve ma-sârif-i vakfıma sarf olunup ve emri tevliyyet asıl vakfiyemde tafsil olunduğu üzere cereyan eyleye deyü ta'yin-i şurût ve tebyin-i kuyûd buyurup menzilîn-i mezburîni mütevellî-i merkuma teslim eyleyip ol dahi kabz ve sâir mütevellîler gibi tasarruf eyleye dedikde

غيب التصديق المتبر الوجاهى و اثر الرجوع و الاسترداد و الترافع و التحاصم المعهودة فى تسجيل الاوقاف حاكم موقع صدر كتاب طوبى له و حسن مأب حضر تلرى رعابته الجانب الاوقاف علماً بالخلاف vakf-ı mezburun sıhhat ve lüzûmuna hüküm-ü kaza temeğin mâ-hüve'l-vâki' bi't-taleb ketb olundu.

Tahriren fievâsıt-ı Cumâde'l-ülâ min şühûr-ı sene sitte ve selâsin ve mi'ete ve elf (Şubat 1724).

Şühûdü'l-hâl.....

Kapdân-ı derya Kaymak Mustafa Paşa'nın, Aralık 1727 (Evâsıt-ı Cümâde'l-ülâ 1140) tarihli diğer bir vakfiyesi ise, İstanbul içinde ve Osmanlı Devleti'nin diğer mahâllerinde bulunan vakıf malları ile alâkalıdır. Mustafa Paşa'nın birinci vakfiyesi, yukarıda gördüğümüz üzere, tamamen onun kişilik konağı ve sâhil-hânesi hakkında bilgi verdiği halde, bu ikinci vakfiye, Mustafa Paşa'nın diğer bir kısım emlakini ve bunların gelirinden ne şekilde istifade edileceğini bize göstermektedir. Mustafa Paşa'nın, sosyal alandaki çalışmalarını aydınlatması bakımından büyük bir önemi hâiz bulunan bu vakfiyelerden, ikincisinde mevcut bilgileri şu şekilde özetleyebiliriz:

a — İstanbul içinde bulunan malları :

1 — İstanbul'da Murad Paşa mahallesinde⁸, sınırları vakfiyede yazılı bir köhne hamam ile taş oda ve 1300 zirâ büyüklüğünde bir bostan.

8. Fâtih Sultan Mehmed devri vezirlerinden Has Murad Paşa'dır. Uzun Hasan ile yapılan bir mücadele sırasında şehid oldu. Ak-saray'da, bugünkü Vatan ve Millet caddelerinin birleştiği noktada bulunan câmi kendisine âit olup, evvelce bu câmi etrafındaki mahâlleye, Murad Paşa mahallesi adı veriliyordu. 1960 yılından önceki istismlâkler sırasında, bu mahâllenin birçok sokakları ortadan kalkmıştır. Bak, *Hadikatü'l-cevâmi'*, c. I, s. 204; *Sicil-i Osmânî*, c. IV, s. 354; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1949, c. II, s. 98, 632, 639.

2 — İstanbul'da, Sarı - Bayezid mahallesinde, Şerif Ahmed Çelebi arsası üzerinde, dört tarafı taş duvarla çevrili bir menzil.

3 — Yine aynı mahallede diğer bir menzil.

4 — İstanbul'da, Ak-Şemsüddin mahallesinde⁹, sınırları vakfiyede kayıtlı, 250 zirâ arsa üzerine yapılmış, fevkanî ve tahtânî ve avlu ile bakkal dükkânını müstemil diğer bir menzil.

5 — İstanbul'da, Kasımpaşa'da, Sahhaf Muhiddin mahallesinde yaptırdığı câmi ile bunun altında bulunan bir mektep¹⁰.

6 — İstanbul'da, Çengel-köyü civarında, Kuleli-bahçe'de yeni olarak yaptırdığı bir mescid ve çeşme¹¹.

b — İzmir'de olan emlâki :

1 — İzmir'de, Kasap Hızır mahallesinde¹² ve deniz kenarında, üstte büyük ve küçük yedi oda, altta büyük ve küçük dört oda ile bir mahzen ve avluyu ihtiva eden Freng-hâne.

2 — İzmir'de, Câmi-i-atik mahallesinde¹³, Kadı oğlu İsmail Beşe mülkü ile Freng-mezarlığı civarında iki adet sabun-hâne.

3 — İzmir'de, Mahalle-i cedit'de, Uzun Hüseyin oğlu hamamı demekle ma'ruf çifte hamamın üçte iki hissesi.

4 — İzmir'de Hâtüniye mahallesinde¹⁴, Mahmud Efendi câmi'i yanında bulunan, Yeni Hamam ismile meşhur Kuşluk Hamamı ve buna bağlı hamamcı evi.

c — Midilli Adasında bulunan arazisi :

1 — Midilli Adası'nın, Midilli kazasına bağlı Sarılıca (?) köyü sınırında olan 600 ağaç zeytinli tarla.

2 — Midilli Adası'nın, Midilli kazasına bağlı Çokala (?) isimli mevzi'de, sınırları vakfiyede yazılı olan zeytinli tarla.

Bu vâlâ çeşmeyi yaptı Kapdan Mustafa Paşa: 1137 (1724/5). Bak, c. II, s. 170. Tahsin Öz, bu eserin 1720 tarihinde yapıldığını, 1837 de, II. Sultan Mahmud tarafından ihya olduğunu, içine bir hünkâr mahfili ilâve edildiğini, çatısının ahşap, duvarlarının kârgir bulunduğunu yazıyor. Bak, İstanbul Câmi'leri, c. II, s. 42.

12. Kasap Hızır mahallesine, İzmir'in oldukça eski ve en büyük mahallelerinden biri olup, bugünkü Kemer-altı, Beyler-sokağı ve Bağdurak ile Yemiş çarşısı havalisine, evvelce bu ismin verilmiş olduğunu tahmin ediyoruz.

13. Câmi-i atik mahallesine, bugünkü Hisar câmi'nin bulunduğu Hisar-önü mevki'i veya buna yakın bir bölgede olmalıdır. Nitekim burada Freng mezarlığından bahsedilmesi hususu ile İzmir'in bu semtinin doğusuna düşen kısmına Freng mahallesine adının verilmiş olması keyfiyetine dikkat edilirse, mes'ele daha vâzih bir hâl alır.

14. Bugün dahi aynı isimdeki câmi'in civarında bulunan mahallenin adıdır.

9. Ak-Şemsüddin, II. Murad ve II. Mehmed devri şeyh ve âlimlerindedir. İstanbul, Fâtih, Hırka-i şerif civarında bir tekkesi ile bir de mescidi vardı. Evvelce bu mescidinin mahallesine "Ak-Şemsüddin" mahallesine adı veriliyordu. Bak, İsmail Hakkı Uzuncarsılı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1961, c. I, s. 534/35; Hüseyin Ayvansarâyî, Hadikatü'l-cevâmi, c. I, s. 40; İbrahim Alâeddin Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, s. 30; Tahsin Öz, İstanbul Câmi'leri, Ankara 1962, c. I, s. 21; İstanbul Ansiklopedisi, c. I, s. 558.

10. Hüseyin Ayvansarâyî'nin Hadikatü'l-cevâmi' isimli eserinde, aynen şu kayda tesadüf ediyoruz :

"Kara İmam Mescidi. Bânisi Sahhaf Muhiddin'dir. Mihrab önünde medfundur. Vefatı 1024 (1615) tarihindedir. III. Ahmed'in evâhir-i saltanatlarına kadar, Kapdan Paşa olan şehid Kaymak Mustafa Paşa minberini vaz' edip, bir mektep ve iki müezzîn dahi zam ve cümle levâzimatını kendi vakfından tâyin ile ihya eylemiştir ki, şahadetinde İstanbul'da Parmak-kapı'da vâki kendi hayratının (?) mezaristanında defn olundu. Mahallesine vardır". c. I, s. 12. Bu ismin sonradan "Karamanlı Mescidi" şeklinde değiştiğini görüyoruz. Bak, Tahsin Öz, İstanbul Câmi'leri, Ankara 1965, c. II, s. 36.

11. Hadikatü'l-cevâmi'de, bu eserin ismi "Kuleli Bahçe Mescidi" olarak geçmektedir; aynı zamanda bânisinin burada bir de çeşme yaptırdığı kayıtlı bulunmaktadır. Çeşmenin kitabesi ise, bu devrin şâir ve vak'a-nüvislerinden Küçük-çelebi zâde İsmâil Asım Efendi'ye âittir. Tarih mısırâi :

d — Sakız Adasında bulunan malları :

1 — Sakız'da, Memî Paşa¹⁵ mülkü yanında, bir oda, mutfak ve avluyu havı üç adet boya-hâne.

2 — Sakız civarında, Harkoyga خرقویگا mevki'inde, iki oda, bir mutfak ve altta üç mahzeni bulunan bir kule ile dolap kuyusu ve bir havuzu ihtiva eden bahçe, bunun yanında bağ ve ayrıca bir tarla.

Mustafa Paşa, yukarıda kaydettiğimiz emlakinin gelirini, yaptırdığı mektep ve câmiler ile diğer hayır işlerine şu şekilde vakfetmiş bulunuyordu: Eyüb Sultan Türbesine konulacak şam-danda, Berat geceleri yakmak üzere, üç okka bal-mumu; Şeyh Ebü'l-vefa câmi'inde, Peygamber için okunacak mevlidde, mevlid okuyan üç şahsa, altışar yüz akçe; yedi adet müvaşşıha, yüz yirmişer akçe; Vefa câmi'i müezzin, kayyum ve ferraşına, görecekleri hizmet karşılığı yüz yirmişer akçe; aynı zamanda elli okka saf bal ve on beş okka şeker şerbeti ile yirmi okka şeker ve üç okka gül suyu, otuz dirhem öd alınıp, altmış akçe de buhur parası verilecektir. Ayrıca diğer masrafları karşılamak gayesiyle ve müteveli eli ile üç bin akçe veya daha fazla bir ödeme yapılabilir.

Küçükpazar'da, Hoca Kadın câmi'inde, haftada iki gün va'z ve nasihat eden kimseye, günde beş akçe; Halıcılar Köşkü civarında, Kilise câmi'i haricinde bulunan Şeyh İsâ Efendi'nin

yaptırdığı on adet hücrede kalan tekke fukarasına, burada seccâde-nişin olan şeyhler vasıtasıyla, yemek parası olarak günde on iki akçe; İstanbul'da, Bit-pazarı denilen çarşıda bina olunan çeşmenin su yolcusuna günde iki akçe; Süleymaniye yolunun Su-yolcu başısına, çeşmenin suyunun istenilen şekilde akması için günde iki akçe ve nihayet Su nâzırı olanlara dahi, mezkûr çeşmeye güzel bakmaları için, günde iki akçe vazife verilecektir.

Mustafa Paşa'nın, Kasımpaşa'da, Sahhaf Muhiddin mahallesinde yaptırdığı câmi'e âit şartlara gelince: Bahis konusu câmi'de hatib olanlar, günde on ve ser-mahfillik için de ayrıca iki akçe; güzel ses sâhibi bir birinci müezzin günde beş ve ayrıca namaz müezzinliği için de iki akçe; ikinci müezzin günde dört akçe; Cum'a günleri birinci devir-han olanlar günde dört ve ikinci devir-han olanlar da günde üç akçe; bevab olanlar günde bir, ferraş olanlar günde iki akçe, kayyum bir akçe, kandilleri yakan kimse dahi günde üç akçe alacaktır. Ancak Ramazan ayında süpürge parası ve minare kandillerini yakmak üzere kayyum olanlara da ayrıca 600 akçe ödenecektir. Bunlardan ma'ada aynı câmi'e, her sene, yakılmak üzere doksan okka zeytin-yağı, yirmi dört okka yağ-mumu ve Berat gecelerine mahsus olarak, on okka bal-mumu verilecektir. Üç akçe yevmiyeli bir kimse, her gün bu câmi'e su çekecek ve lâzım gelen hasır ile sâir malzeme de müteveli eli ile te'min olunacaktır.

Mustafa Paşa'nın, bu câmi'in altında yaptırdığı okulda muallim olanlar ise, günde yedi akçe, birinci halife iki akçe, ikinci halife de bir buçuk akçe ve öğrencilerinden on beşi, her ay on beşer akçe alacaktır. Ayrıca her kış mevsiminde beş yüz okka kömür verilip, lâzım gelen diğer ihtiyaçları müteveli tarafından tamamlanacaktır.

15. Memî Can Paşa, aslen Sakız'lı olup, denizcilikden yetişmiştir. Tersâne kethüdâhına kadar yükseldi. Sonradan Mısır-Dimyât ve Urfa'da beylik yaptı IV. Murad zamanındaki İran savaşlarında esir düştü. 1639 da esaretten kurtuldu ve bilâhîre öldü. Oğlu Mehmed Paşa ile bunun oğlu Abdurrahman Paşa ve torunu Mehmed Paşa, Tersane'de görev almış meşhur denizcilerdendi. Bak, *Sâ-cil-i Osmânî*, c. IV, s. 515.

Mustafa Paşa'nın, Çengel-köyü civarında, Kuleli-bahçe'de yaptırdığı mescid hakkında, bu vakfiyesine koyduğu şartlar ise şöyledir: Mescidde imam olanlara günde on ve Yâsin okumaları için de ayrıca iki akçe verilecektir. İki akçe vazifeli kapıcılık ile iki akçe vazifeli çırağı ve bir akçe vazifeli ferraşlık hizmetlerinin tümü, Kuleli-bahçe'de bölük başı olanlara meşruta kılınmıştır. Bu hizmetleri yaptıkları takdirde beş akçe alacaklardır. Diğer taraftan, bu bahçe bostancılarından biri, günde beş akçe vazife ile müezzin olacaktır. Bahçede usta olanlara, günde iki akçe nezaret hakkı ödenecektir. Bu vazifeler dışında, mescide her sene Ramazan ayında, on sekiz okka yağ-mumu, otuz okka zeytin-yağı tahsis olunmuştur. Çırağı olanlara da, süpürge ve kandil masrafı karşılığı senede dört yüz akçe ayrılmıştır. Berat gecesi için on sekiz okka bal-mumu parası verilecektir.

Mustafa Paşa, aynı vakfiyede, Üsküdar'da, iskele civarında bulunan Yeni-vâlide Sultan câmi'i için dahi bâzı şartlar koymuştu. Meselâ haftada üç gün Kur'an öğretmek şartile, okuma fenninde gayet mâhir bir kimse, bu câmi'de şeyhül-kurâhık yapacak ve kendisine günde yirmi akçe vazife verilecekti. Bunun iki halife (yardımcı), sine de, günde beşer akçe ödenecekti. Diğer taraftan her gün iki akçe buhur parası ve üç akçe de buhurusuna vazife tâyin olunmuştu. Câmi'in kayyum başısı, secade muhâfazasına bakmak şartile günde iki akçe alacaktı.

Bu vakfiyelerde, Kapdan-ı Derya Mustafa Paşa ile alâkalı daha birçok hususlar bulunmaktadır. Bu itibarla, Mustafa Paşa'ya âit 25 Aralık 1727 - 5 Ocak 1728 (Evâsıt-ı Cümâde'l-ülâ 1140) tarihli vakfiyenin tam metnini vermeyi dahi fâideli bulduk.

Bu dahi Kapdân-ı sâbık merhûm-ı müşârünileyhin sûret-i vakfiyesidir:

الحمد لله الواقف على الاختيار والاسرار والصاوة
على نبيه المختار وعلى آله واصحابه الأبرار

Emma ba'dû iş bu kitâb-ı vakf-ı sâbiku't-tahrir nâm-ı şerîfi ve ism-i mü-nifi ile zîveryab olan vâkıf-ı müşârünileyh hazretleri huzûr-ı âlîlerinde ma'kud meclis-i şer'de mütevelliy-i mezkûr Ahmed Ağa mahzerinde ikrar ve i'tiraf buyurup mahmiyye-i İstanbul'da Sarı Bayezid mahallesinde vâkı' bir taraftan Gülsüm nam hatun menzili ve bir taraftan Pirinççi menzili ve bir taraftan Saray helvacısı menzili ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud ve tûlen ve arzen bi-hisâb-ı terbi'i beş yüz yirmi zira' arsa üzerine mülk menzilimi ve yine mahmiyye-i İstanbul'da Murad Paşa mahallesinde vâkı' bir taraftan Şâdi Ali Ağa mülkü ve bir taraftan Kazaz Hüseyin Çelebi tasarrufunda olan arsa ve bir taraftan Şâhin Ağa tasarrufunda olan arsa-i hâliye ve taraf-ı ahari tarik-i âm ile mahdud kârgir taş oda ve bir köhne hamam ve etrâf-ı selâsesi taş duvar ve taraf-ı râbi'i mezbur Şâhin Ali Ağa ile müşterek duvarı müştemil tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i bin üç yüz zira' bostanımı ve yine mahmiyye-i İstanbul'da Sarı Bayezid mahallesinde vâkı' iki tarafı tarik-i âm ve bir tarafı tarik-i hass ve taraf-ı âhari Şerif Ahmed Çelebi arsası beş yüz elli zira' arsa üzerine mebni etrâf-ı erbeâsı taş duvar mülk menzilimi ve yine mahmiyye-i İstanbul'da Sarı Bayezid mahallesinde vâkı' bir taraftan Mehmed Çelebi menzili ve bir taraftan Ebe Hâtun menzili ve bir tarafı vakfımızdan Haffaf Mehmed Çelebi menzili ve taraf-ı âhari tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i üç yüz zira' arsa üzerine mebni mülk menzilimi ve yine mahmiyye-i İstanbul'da Akşemseddin mahallesinde vâki, ma'lûmü'l-hudud dâire-i vâhidede bir tarafı El-hac Hasan nam kimesne menzili ve bir taraftan Hâce Hâtun menzili ve iki tarafı tarik-i

âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i iki yüz elli zira' arsa üzerine mebnî fevkanî ve tahtanî ve avluyu ve bakkal dükkânını müştemil mülk menzili ve yine medine-i İzmir'de Kasab Hızır mahallesinde vâki bir tarafı yine vakfımızdan Freng-hâne ve bir taraftan İbrahim Ağa mülkü ve bir tarafı leb-i derya ve taraf-ı âhari tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i fevkanisinde sagir ve kebir yedi bab oda ve tahtanî sagir ve kebir dört adet mahzen ve avluyu müştemil Freng-hânemi ve yine medine-i mezbûrede Câmî-i atik mahallesinde bâzen Kadı-oğlu İsmail Beşe mülkü ve bir taraftan hamal Emîr Mehmed mülkü ve bir taraftan Efrenc müşattırı ve taraf-ı âhari tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i iki bin iki yüz elli altı zira' arsa üzerine mebnî iki adet sabunhâne ve içinde mevcut birer kebir kazan ve sâir âlât-ı ma'lûmeyi muhtevi mülk sabunhânemi ve yine medine-i İzmir'de mahâlle-i cedîdede vâki' Uzun Hüseyin-oğlu Hamamı demekle ma'ruf bir tarafı vakfımızdan furun ve bir taraftan Saliha (?) Hatun menzili ve iki tarafı tarik-i âm ile mahdud Çifte Hamam'ın üç hissede iki hisse hamamı'mı ve yine medine-i İzmir'de Hâtuniye mahallesinde vâki' Müezzîn Hasan Efendiden iştirâ olunan Yeni Hamam demekle ma'ruf bir taraftan Mahmud Efendi câmi-i şerifi ve bir taraftan da meşhur Hacı Ahmed mülkü ve taraf-ı âhari tarik-i âm ile mahdud dâire-i vâhidede vâki' tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i iki yüz zira' arsa üzerine mebnî ma'a hamamcı hânesi beher sene kırk akçe

Bey vakfına mukata'a vakfımız-
dan vermek üzere mülküm olan Kuşluk Hamamı'mı ve yine cezîre-i Midillî kazasına tâbî' Sarılıca صاريلجة nam karye sınırında Bey nam mevzi'de vâki' bir taraftan El-hac Hüseyin mülkü ve bir taraftan Ali Beşe mülkü ve bir

taraftan El-hac Mehmed mülkü ve bir taraftan Yako mülkü ile mahdud ve mümtaz bir kıt'a tarla derûnunda tahminen altıyüz dip zeytin eşcârı ile yine karye-i mezburede Çukala جوقاله nam mevzi'de vâki' bir taraftan Debbağ El-hac Hüseyin mülkü ve bir taraftan El-hac Mehmed kızı mülkü ve bir taraftan Tâvâki طواكى kız kardeşi mülkü ve bir taraftan Matiyo مانيو nam nasraniye mülkü ile mahdud ve mümtaz olup, mülküm olan zeytinliğimi ve yine cezire-i Sakız'da vâki' bir taraftan Memî Paşa mülkü ve iki tarafı tarik-i âm ile mahdud fevkanisinde bir bab oda ve matbah ve avluyu müştemil dâire-i vâhidede üç kıt'a Boya-hâne'mi ve yine medine-i Sakız müzafâtından Har-koviga حر قويفا nam mevzi'de vâki' et-râf-ı erbe'adan Eksa اكسا ve Rigo رغو ve Kaygala قيعاله ve İstavrino استاورينو nam zimmiler mülkleri ve Engiro انكرو binti İstani استانى nam nasraniye mülkü ve tarik-i âm ile mahdud fevkanî iki bab oda ve bir matbah ve tahtanî üç bab mahzeni hâvi bir kule ve bir dolap kuyusu ve bir havuzu müştemil zâtî eşcâr-ı mütenevvi'a yirmi kulaç ve beş parmak bahçeyi ve yine hudud-ı mezkûreye dâhil eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi müştemil on yedi kulaç tarlamı ووجه العلى الاعلى و حسة لروح رسوله المولى vakf-ı sahîh-i müebbed ve habs-i sarîh-i mahalled ile vakf ve hapsedüp şöyle şart eyledim ki medîne-i Ebi Eyyüb-i Ensârî رضى الله عنه البارى türbe-i şerifesine vaz' olunan şem'danda ikad için leyle-i Berat'da üç kıyye şem'i asel verile ve mahmiyye-i İstanbul'da Şeyh Ebülvefa türbe-i şerifesine kezalik leyle-i Berat'da bir vakye şem'i asel verile ve yine mahmiyye-i mezburede mezkûr Şeyh Ebülvefa câmi-i şerifinde beher sene Sultân-ı en-

biya Muhammed Mustafa ﷺ hazretlerinin Mevlid-i şerifleri kiraet olunup, mevlid-han olan üç adet kimesneye ba'de edâ-i hizmet altışar yüz akçe verile ve yedi adet müveşşih'a yüz yirmişer akçe verile ve câmi'-i mezkûrun müezzinine ve kayyumuna ve ferraşına hizmetleri mukabelesinde yüz yirmişer akçe verile ve elli kıyye aseli musaffa ve on beş vakiyye şekerî şerbet ve yirmi vakiyye şeker ve üç vakiyye gül-i ab ve otuz dirhem öd alınıp altmış akçe dahi buhur bahaya verile ve iktiza eden masarîf için dahi üç bin akçe mütevellî ma'rifetile sarf oluna ve kesret-i müstemî'in vuku'unda ziyade masarîf iktiza ederse beis olmayıp, mütevellî ma'rifetile sarf oluna ve yine mahmiyye-i mezburede Küçük-pazar'da vâki Hâce Kadın câmi'-i şerifinde haftada iki gün va'z ve nasihat eylemek üzere vâiz olan kimesneye yevmî beş akçe vazife verile ve yine mahmiyye-i merkumede Halıcılar Köşkü kurbünde Kilise câmi'-i demekle ma'ruf câmi'-i şerifin hâricinde Şeyh İsâ Efendi bina eylediği on adet hücreli tekke fukarasına tekke-i mezburede seccâde nişin-i meşihat olanlar yedile yevmî on iki akçe ta'amiye verile ve yine mahmiyye-i mezbûrede Beyt (Bit)-pazarı demekle ma'ruf çarşıda bina olunan çeşmenin su yolcusuna yevmî iki akçe vazife verile ve kezâlik Süleymaniye yolun başısı¹⁶ olan kimesne çeşmenin suyu gereği gibi akmasına ihtimam eyleyip yevmî iki akçe vazifeye mutasarrîf ola ve su nâzırı olanlar dahi çeşme-i mezbûreye bir hoşça nezâret edüp yevmî iki akçe vazifeye mutasarrîf ola kasba-i Kasımpaşa'da Sahhaf Muhiddin mahâlesinde bina eylediğimiz câmi-i şerifte hatib olanlara yevmî on akçe vazife verip yevmî iki akçe ile ser-mahfillik dahi meşruta ola ve kezâlik câmi'-i mezbur-

da bir savt-ı hasen sahibi kimesne müezzin-i evvel olup, yevmî beş akçe vazifeye mutasarrîf ola ve yine mezkûr müezzin-i selâ olup yevmî iki akçe vazifeye dahi mutasarrîf ola kezâlik bir kimesne dahi müezzin-i sâni olup yevmî dört akçe vazifeye mutasarrîf ola ve kezâlik fenn-i tecvid ve kiraetde mâhir bir kimesne câmi'-i mezburda yevm-i Cum'ada devir-hân-ı evvel olup yevmî dört akçe vazifeye ve kezâlik bir kimesne devir-hân-ı sâni olup yevmî üç akçe vazifeye mutasarrîf olalar ve bir kimesne dahi bevtab olup yevmî bir akçe vazifeye mutasarrîf ola ve bir kimesne ferraş olup yevmî iki akçe vazife verile ve bir kimesne dahi kayyum olup yevmî bir akçe vazifeye mutasarrîf ola ve kezâlik bir kimesne yevmî üç akçe çırâğı vazifesine mutasarrîf ola ve şehir-i Ramazan'da süpürge baha ve ikad-ı minare için kayyum olanlara altı yüz akçe verile ve câmi'-i mezburda ikad olunmak için her sene doksan vakiyye rugan-ı zeyt ve yirmi dört vakiyye şem'i rugan ve leyle-i Berat'da on vakiyye şem'i asel verile ve câmi'-i mezkûrda bir kimesne yevmî üç akçe âb-keş vazifesine mutasarrîf ola ve iktiza eden hasır ve sâir levazım mütevellî ma'rifeti ile verile ve câmi'-i mezbûrun tahtında bina olunan mekteb-i şerîfde muallim olanlara yevmî yedi akçe vazife verile ve kezâlik mekteb-i merkumda bir kimesne halife-i evvel olup yevmî iki akçe vazifeye mutasarrîf ola ve bir kimesne dahi halife-i sâni olup yevmî bir buçuk akçe vazife verile ve mekteb-i mezburda mevcut bulunan sıbyandan on beş nefer sıbyana beher şehir on beşer akçe verile ve eyyam-ı şitâda beş yüz vakiyye kömür verilip iktiza eden hasır ve sâir levazım mütevellî ma'rifetile verile ve yine Çengel karyesi müzafâtından Kuleli -bahçe demekle mâruf mahâlde müceddeten bina eylediğimiz mescid-i şerifde imam olanlara yevmî on akçe vazife verile ve iki akçe Yâsin-han ciheti dahi

16. "yolunun su yolcu başısı" şeklinde olmalıdır.

imam olanlara meşrûta ola ve yevmî iki akçe ile bevva ve iki akçe ile çırâğı ve bir akçe ile ferraşlık cihetleri ki cem'an beş akçe üç adet cihet-i bahçe-i mezburede Bölük-başı olanlara meşrûta olup bu hizmetleri edâ eyliye ve yevmî beş akçe ile dahi yine bahçe-i mezkûre bostancılarından bir müstehik kimesne müezzin ola ve bahçe-i mezkûrede usta olanlar yevmî iki akçe nazaret vazifesine mutasarrıf ola ve mes-cid-i mezkûra beher sene şehri Ramazan'da on sekiz vakiyye şem'i rügan otuz vakiyye rügan-ı zeyt verile ve çırâğı olanlara süpürge ve kandil baha olmak üzere senede döt yüz akçe verile ve leyle-i Berat'da sekiz vakiyye Şem'i asel verile ve medine-i Üsküdar'da iskele kurbünde Cedid Vâlide Sultan câmi-i şerifinde haftada üç gün ta'lim-i Kur'an etmek şartile fenn-i kırâetde mâhir bir kimesne şeyhü'l-kurrâ olup yevmî yirmi akçe vazifeye mutasarrıf ola ve iki halifesine dahi yevmî beşer akçe vazife verile ve bir kimesne yevmî üç akçe buhûri vazifesine mutasarrıf olup ve yevmî iki akçe dahi buhur baha verile ve câmi-i mezkûrede kayyum başı olanlara seccâde hıfzı için yevmî iki akçe vazife verile ve bâki kalan rub ve nemâ vakf-ı sâbıkıma zamm ve ilhak olunup emr-i tevliyyet asıl vakfiyemde tafsil olunduğu vech üzere cereyan eyliye deyü ta'yin-i şurût ve tebyin-i kuyûd buyurup akarât-ı mezburenin mecmu'unu mütevelliy-i merkuma teslim ol-dahi kabz ve sâir evkaf mütevellileri gibi tasarruf eyledi dediklerinde

غَب التصديق المعتبر الوجاهى و اثر الرجوع و الاسترداد و الترافع و التحاصم الممهودة فى تسجيل الاوقاف حاكم موقع صدر كتاب طوبى له و حسن مأب حضر تلمرى رعايته الجانب الاوقاف عالماً بالخلاف vakf-ı mezbûrun sihhat ve lüzûmuna hükm-ü kaza etmeğın mâ-hüve'l- vâkî' bi't-taleb ketb olundu.

Tahriren fi evâsıt-ı Cümâde'l-ülâ min şühûr-ı sene erbaîn ve mi'ete ve elf (25 Aralık 1727 - 5 Ocak 1728).

من هجرة من له العز و الشرف

Şühûdü'l-hâli's-sâbıkun.

Mustafa Paşa'nın, nihayet üçüncü ve sonuncu vakfiyesi¹⁷, onun ölümünden sonra tamamlanmıştır. Bu vakfiyenin baş kısmında mevcut «..... asrında kaptan paşa olup, bundan akdem veda'-ı âlem-i fânî eden merhum Mustafa Paşa bn Mehmed Bey...» ifâdesi ve «... merhûm-ı mezbûr Kaptan Mustafa Paşa bu üslûb üzere hâl-i sihhatinde tâyin-i şurût ve tebyin-i kuyûd ve masârif edüp, cemi' emlak-i mezbûreyi fârigan ani'-şavagıl mahâllerinde mütevellî-i mezbûre teslim ol dahi tesellüm ve kabzedüp, sâir mütevelliler evkafta tasarrufları gibi tasarruf üzere iken kable't-tescil mûmâileyh Kaptan Mustafa Paşa vefat edip, malının sülûsü bâlâda tahrir olunan emlak-i mezbûrenin kıymetlerine müsâid olmağla ba'de'l-vefat dahi mütevellî-i mezbûr, emlak-i mezbûreyi ber vech-i muharrer tasarruf üzeredir dedikte mütevellî-i mezbûr dahi hâkim-i müşârünileyh huzurunda vekil-i mezkûru cemi' kelimât-ı meşrûhasında vicâhan tasdik ettikte...» kaydı gayet açık olarak, bu vakfiyenin şartlarının evvelce hazırlanmış olduğunu ve Mustafa Paşa'nın ölümünü müteâkip tanzim edildiğini, yâni resmî muâmelenin tamamlanmış olduğunu bize göstermektedir.

Her ne kadar bahis konusu vakfiyenin sonunda 23 Cümâde'l-ülâ sene ve erbaîn ve mi'ete ve elf (1140) kaydı mevcut ise de, bunu Vakfiye Defteri'nde, 1140 diye tercüme edenlerin yaptığı

17. Kapdân-ı Derya Mustafa Paşa'nın hâlen dört vakfiyesini bulabildik. Bunlardan birincisini, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*'nin Aralık 1968, sayı 15. fasikülünde yayınladık. Burada ise, kronolojik sıraya göre, diğer üçünü neşrediyoruz.

gibi, 1140 olarak kabûl etmek hatalıdır. Çünkü sene kelimesinden sonra ve erbaîn kelimesinden önce gelen «ve» harfi, burada bir rakamın daha mevcut olması lâzım geldiğine işâret etmektedir. Kaptan-ı Derya Mustafa Paşa 17/18 Rebi'ü'l-evvel 1143 (30 Eylül / 1 Ekim 1730) tarihinde katledildiğine nazaran¹⁸, burada bulunması lâzım gelen rakamın da, üç veya daha büyük bir rakam olması icap ediyor. Ancak hiçbir zaman bu tarih 1150 olamaz.

Kaptan Mustafa Paşa'nın bu vakfiyesinde mevcut en mühim husus, bizce, âilesi hakkında bulunan bilgilerdir. XVIII. yüzyılın ilk yarısına âit vekayi' nâmelerde, Mustafa Paşa'nın daha ziyade Kaptan Paşalığı ve Sadâret-kaymakamlığı devirlerinde cereyan eden olaylara dâir, siyâsî mâhiyette bilgiler mevcuttur. Sadaret makamına ulaşmadığı veya şüerâ zümresine dâhil parlak bir şâir olamadığı cihetle, bu devrin biyografi kitaplarında dahi onun tam bir hâl tercümesine tesadüf etmek pek güçtür. Ancak Mehmed Hafid Efendi'nin, Sefinetü'l-vüzerâ¹⁹ adlı eserinde iki ve Râmiz Paşa zâde Mehmed İzzet Bey'in, Harita-i kapdânân-ı derya isimli, kaptan paşaların hâl tercümelerine âit, küçük boydaki eserinde de²⁰, Mustafa

Paşa hakkında sekiz satırlık bir mâlûmat mevcuttur. Buna mukabil, elimizde bulunan vakfiyelerden, onun babasının Mehmed Bey adında bir zât olup²¹, Üsküdar'da gömülü bulunduğunu; anesinin de, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın kızlarından Fatma Hanım olduğunu öğreniyoruz. Diğer taraftan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın damadı olduğu herkesçe bilinmekle beraber, âilesinin adının dahi Fatma olduğu hususunu, ilk def'a yine bu vakfiyeden elde ediyoruz. Mustafa Paşa'nın, ayrıca İsmail Bey adında küçük bir oğlu ve Selime, Nesibe ile Esmâ adlarında üç kızı bulunduğu; Sâliha isimindeki diğer bir kızının, kendisinin sağlığında öldüğü hususlarını da, yine bu vakfiyeden çıkarmaktayız²², Bu ço-

21. Mehmed Süreyya Bey, (Kaymak Mustafa Paşa vüzerâdan Poçinli İbrahim Paşa'nın mahdumudur. Bu sebepten damad İbrahim Paşa'ya sihriyyet peyda eyledi) diyor. Bak, *Sicill-i Osmânî*, c. IV, s. 423. İsmail Hâmi Danişmend, (... Kaymak Mustafa Paşa, muhtelif vâilîliklerde bulunmuş vüzerâdan Boşnak Kara İbrahim Paşa'nın oğludur. Bu Kara İbrahim Paşa, vezir-i âzamlar cedvelinin 111 nr. sında gördüğümüz meşhur sadrîâzam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın damadı olduğu için, Kaymak Mustafa Paşa, Kara Mustafa Paşa'nın kızından torunudur...) diye kaydediyor. Bak, *Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1961, c. IV, s. 571. Vak'a-nüvis Râşid Mehmed Efendi'ye gelince, bu da, Mustafa Paşa'yı, Mısır muhafızı İbrahim Paşa merhumun "fer-i celli-i âlf nijâdî" olarak göstermektedir. Bak, *Tarih*, İstanbul 1282, c. II. Bu husustaki münakaşalar için bak, Münir Aktepe, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, adı geçen makale, sayı 15.

22. Mehmed Süreyya Bey, Mustafa Paşa'nın çocukları hakkında şunları yazmaktadır : «...Mahdumu Yahya Bey 1147 (1734/35) de ve diğeri Mehmed Es'ad Bey 1189 (1775) de fevt olmuştur. Es'ad Bey zâde Mustafa Bey 1201 (1786/87) de vefat edip, yanına defn olundu. Mahdumlarından İsmail Bey 1166 (1752/53) de vefat ile Üsküdar'da, 1101 (1689/90) de irtihâl eden amcası Mehmed Bey bn. İbrahim Paşa'nın kabri civarında defnedilmiştir. Mustafa Paşa'nın kayını Kapıcı-başı Hasan Bey zâde dahl, 1216 (1801/2) de vefat edip, buraya defnedilmiştir.» *Sicill-i Osmânî*, c. IV, s. 423.

Vakfiyede, Mustafa Paşa'nın ancak İsmail Bey adında bir oğlu olduğundan bahsediliyor. Diğer oğulları hakkında ise, bilgi yoktur. Buna mukabil *Sicill-i Osmânî*de, kız-

18. Münir Aktepe, *Patrona İsyanı 1730*, s. 152.

19. Bu eser, İsmet Parmaksızoğlu tarafından, İstanbul'da 1952 yılında yayınlanmıştır. Mustafa Paşa için bak, s. 47.

20. Bu eserde, Mustafa Paşa hakkında şunlar yazılmaktadır :

"Atlamacı Mustafa Paşa. Müşârüni-leyh sadr-ı esbak Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın hafidi olup, nişancı iken asr-ı Ahmed-i sâlis olan 1132 (1720) tarihinde, Hoca Süleyman Paşa'nın ikinci azline kapdan ve... olup, senesinde azl ve kırk üç (1143=1730) tarihinde, Saray-ı hümâyunda katlolunarak, Divan-yolu'nda, Irgad Pazarı'nda ceddi müşârüni-leyhin medresesi önündeki sofada defn ile... eslâfına vâsıl olmuştur." İstanbul 1249, s. 92/93. Bay Nâzım Poroy, *İstanbul'da gömülü Paşalar* adlı eserinde, ise : "... Nevşehirli İbrahim Paşa da Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın damadı idi. Bu karabet sebebi, Kaymak Mustafa Paşa'nın cesedi, Divan Yolu'ndaki Kara Mustafa Paşa medresesine gömülmüştür" diyor. Bak, İstanbul 1947, s. 51.

cuklar aynı zamanda Nevşehir'li İbrahim Paşa'nın da torunları oluyordu. Nihayet, Üsküdar'da gömülü Yusuf Bey ve Ömer Ağa adında iki yakın akrabası bulunduğu dahi bu vakfiyede kayıtlıdır.

Bahis konusu vakfiyenin ihtiva ettiği önemli noktalardan bir diğeri de, Mustafa Paşa'nın bırakmış olduğu gayr-i menkul eserlere âit bilgidir. Bu eserlerden bir kısmı hayır eserleri olup, diğer bir kısmı ise, bunlara gelir sağlayacak binalardır. Bundan önce yaptığımız araştırmalarda, Mustafa Paşa'nın daha ziyade İstanbul'da, Anadolu-Hisarı'nda, Vefâ'da ve Kuru-çeşme ile Bahçe-kapısı'nda yaptırdığı yalı, Köşk ve kasr nevinden binalara tesâdüf edebilmiştik; meyve ve çiçek bahçelerini görmüştük²³. Bu vakfiyelerde ise, onun İstanbul içinde daha bâzı yeni eserlerine ve bilhassa Anadolu'nun muhtelif köşelerinde yaptırdığı binalara tesadüf etmekteyiz.

a — İstanbul içinde Mustafa Paşa'ya âit olan binalar :

1. İstanbul surları kapılarından Cübb-Ali (Cibâli) Yeni-kapısı dahilinde ve Havuzlu hamam yakınında, Selh-hâne'ye bitişik, bir oda ile birçok anbar, iki dükkân, bir kuyu ve üç göz değirmen.

larından hiç bahsedilmemektedir. Diğer taraftan İsmail Bey, amcası Mehmed Bey bn. İbrahim Paşa'nın yanında gömülüdür, deniliyor. Hâlbuki, Mehmed Bey, bu vakfiyede de görüldüğü üzere, İsmail Bey'in amcası değil, dedesi olması lâzım gelir. Çünkü Mehmed Bey bn. İbrahim Paşa, Mustafa Paşanın babasıdır. Bak. Mühir Aktepe, *Adı geçen makale*, Belgelerle Türk Tarihi dergisi, sayı 15.

23. Nedim, *Divan*, (Abdülbâki Gölpınarlı neşri), İstanbul 1951, S. 116/119, 206/8,227, 252; Küçük Çelebi zâde İsmâil Asım, *Tarih*, İstanbul 1282, s. 223, 366,424 ve Mühir Aktepe, *Patrona İsyanı 1730*, s. 56.

2. İstanbul'da, Keçeci Piri mahâllesinde²⁴, sınırları vakfiye metninde gösterilen, fevkanî iki oda, bir sofa ve dehliz ile zemin katta bir oda, mutfak ve meyve bahçesinden müteşekkil menzildir.

3. İstanbul'da, Dâye Hâtun mahâllesinde²⁵, Vâlîde Hanı kapısı karşısında ve sınırları yine vakfiyede yazılı bulunan, iki oda ve bir sofa ile altta iki dükkânı olan menzildir.

4. İstanbul'da, Fener-kapısı dahilinde, Tahta Minare mahâllesinde²⁶, bir oda, bir sofa ve dehliz ile altta bir mutfak, kuyu, iki dükkân ve bir avlusu bulunan diğer bir menzildir.

24. Hüseyin Ayvansarayî, Sarmaşık mesci bânisinin, Keçeci Piri Ağa olduğunu kaydettikten sonra «... mezarı mâlûm değildir. Minberini Uşşâki zâde Kethüdası Mısır kadılarında Ebû Eyyüb Receb Efendi'nin vasiyeti üzerine oğlu müderris Ebû Tefvik Eyyüb Efendi yaptırdı 1152 (1739/40)... Mahâllesi vardır.» diyor. Bak, *Hadikatü'l - cevâmi'*, c. I, s. 135. Bu itibarla kanaatimizce, Keçeci Piri mahâllesi de bu câmi' havalisinde olmalıdır. Diğer bir Sarmaşık câmi'i tekkesi için bak, *Hadikatü'l - cevâmi'*, c. I, s. 136 ve Tahsin Öz, *İstanbul câmi'leri*, c. I, s. 119. Ayrıca *İstanbul Şehri Rehberi*, İstanbul 1934, harita 17 de, Has-köy bucağı dahilinde, bir Keçeci Piri câmi'i ve sokağı daha görmekteyiz. Nitekim *Hadikatü'l - cevâmi'*'de de, Has-köy'de bir Keçeci mescidi kayıtlıdır ki, bunun bânisi de Keçeci Mehmed Ağa olarak gösterilmiştir. Bak, c. I, s. 307. Ancak, bizce Belediye'nin yayınladığı Şehir Rehberi'ndeki Keçeci Piri câmi'i, bu Keçeci Mehmed Ağa câmi'i olmalıdır. Esas Keçeci Piri ise, Hadika'nın Sarmaşık câmi'i adını verdiği câmi' olup, bu da İstanbul tarafındadır.

25. Dâye Hâtun mahâllesi, Mahmud Paşa câmi'i civarında, Kanuni Sultan Süleyman'ın Dâyesi tarafından, 937 (1530/31) de yaptırılmış olan mescidin havâlisidir. Bak, *Hadikatü'l - Cevâmi'*, c. I, s. 106. Buradaki Vâlîde Hanı ise, Kösem Mah - peyker sultana âit Büyük Vâlîde hanım ve Çakmakçılar yokluğu üzerinde bulunmaktadır. Bak, Cavid Baysun, *Kösem Sultan* (İslâm Ansiklop.) ve Evliya Çelebi, *Seyyahat - nâme*, İstanbul 1314, c. I, s. 325.

26. Tahta Minare, Balat civarında bir mescidin adıdır. *Hadikatü'l - cevâmi'*'de, Fâtih Sultan Mehmet tarafından yaptırıldığı kaydediliyor. Bak, c. I, s. 69. Bîlâhire bu mescidin civarına Tahta Minare mahâllesi adı verilmiştir.

5. Aynı mahâlde, sınırları vakfiyede kayıtlı, dört oda ve bir avludan ibaret bir başka menzil.

6. İstanbul'da, Kâtip Şemsüddin mahallesinde²⁷, mâlûm sınırlı altta ve üstte birer oda, bir mahzen ve avluyu hâvi menzil ile yine aynı mahâlde üç oda, iki dehliz, iki sofa ve altta ayrıca iki oda ile bir hamam ve mutfığı, kuyusu, dört mahzeni ve bahçesi bulunan diğer bir menzil.

7. İstanbul'da, Sultan Selim câmi'i civarında, Mismâri Şucâ mahallesinde²⁸, üstte üç oda, bir sofa, ortada bir oda, bir sofa ile mutfığı, bahçesi ve avluda ayrıca bir odası bulunan menzil.

8. İstanbul'da, Hızır Bey mahallesinde²⁹, üç oda bir sofa ve kuyu ile bahçeden müteşekkil bir başka menzil.

9. İstanbul'da, Mesih Paşa mahallesinde, bir hamam, bir kuyu ve beş dükkândan ibâret menzil.

10. İstanbul'da, Fener-Kapısı dahilinde, Tahta Minare mahallesinde, iki oda, bir sofa, bir dehliz ve altta ayrıca iki oda ile bir kuyusu ve avlusu bulunan diğer bir menzil.

27. Kâtip Şemsüddin Kasım Efendi, II. Bayezid'in sır kâtibidir. Birisi, Ağa - kapısı (Süleymaniye) civarında, diğeri de Langa (Yeni - kapı) havâlisinde olmak üzere iki mescidi vardı. Bak, Hüseyin Ayvansaraylı, *Hadikatü'l - Cevâmi'*, c. I, s. 71 ve 189; Tahsin Öz, *Adı geçen eser*, c. I, s. 86 ve 39. Burada bahis konusu olan mahâllenin, Ağa - kapısı civarındaki mescide âit olması muhtemeldir.

28. Bu gün hâlen, Sultan Selim câmi'inin kuzey ve kuzey batı yönünde, Mismarçı yokuşu isimli mahâlde mevcuttur. Bak, *İstanbul Şehri Rehberi*, İstanbul 1934, harita 8.

29. Hızır Bey, Fâtih Sultan Mehmed'in, İstanbul'u almasını müteâkib, ilk kadı olan zattir. Zeyrek civarında bir câmi'i vardı. Mahâlesi de onun ismini aldı. Sonradan Koca Mustafa Paşa'lı Hacı Kadın, bu câmi'in yanına bir çifte hamam yaptırdığı için, mezkûr câmi'e dahi «Hacı Hadin Mescidi» adı verildi. Bak, *Hadikatü'l - Cevâmi'*, c. I, s. 85/87. Hızır Bey'in mezar kitabesi için bak, Tahsin Öz, *Adı geçen eser*, c. I, s. 64

11. İstanbul'da, Üsküdar'da, hayatta iken yaptırdığı câmi', yâni Kapitan Paşa câmi'i³⁰.

b — Mustafa Paşa'nın İstanbul dışında olan eserleri :

1. Anadolu'da, Kütahya Sancağı'nın (hâlen Denizli vilâyetinin), Çal kazasında, Kayı Pazarı denilen yerde, bir han, bir hamam ve bunların civarında birkaç dükkân ile hayatta iken yeni olarak yaptırdığı bir câmi'i³¹.

2. Akdeniz'de, Baba-Burnu denilen mahâlde, yâni Çanakkale Boğazı'ndan çıkıp, güneye inerken, Edremit Körfezi'nin en batı noktasında, Hirzü'l-bahr (Deniz nüskası) isimli kal'anın ki, Baba Kal'ası adı dahi verilmekte-

30. *Hadikatü'l - cevâmi'*de, bu câmi' hakkında şu kayıt vardır : «İbtida bânisî Hamza Fakih nâmında bir zât olup, Fakih-i mezbûr 905 (1499 - 1500) tarihinde vefat eyledikde, câmi'-i mezbûrun mihrabı önünde defn olunmuştur. Bâdehu mürûr-ı zaman ile câmi'-i şerif harabe mügrif olmağla, üçüncü sultan Ahmed'in damadları ve sadrîazamları maktûl İbrahim Paşa'nın damadı Kaymak Mustafa Paşa bu câmi'i esasından yeni olarak bina ve minber dahi koydurmuştur... Mezkûr câmi'in tecdidine 1140 (1727 - 1728) senesinde muvaffak oldu». Bak, c. I, s. 227. Nâzım Poroy, Nureddin Yatman imzasile, *Akşam gazetesi'*nde çıkan bir makaleden istifade ederek; «Üsküdar'da Kapdan - Paşa câmi'i, Kaymak Mustafa Paşa'nın eseridir. Mustafa Paşa câmi'inin içini tamamen Tekfur Saray'ında yapılan çiniler ile kaplatmıştı. Fakat bu câmi 1887 senesinde yandığı için bu çinilerden şimdi ancak beş altı levha kalmıştır. Yanan câmi'i 1890 senesinde, Şerife Nefise isminde, hayır sahibî bir hanım yeniden yaptırmıştır.....» diyor. Bak, *İstanbul'da Gömülü Paşalar*, İstanbul 1947, s. 51.

31. *Vakfiye suret defteri'*nin 120. sahifesinde, evvelâ han ve hamam ile dükkânlardan bahsedilmekte, bilâhîre bu sahifenin soalarına doğru, aynı mahâlde, Mustafa Paşa'nın bir de câmi'i bulunduğu, bu câmi'in Eski câmi'den ayrı olduğu kaydolunmaktadır.

dir - ³², içinde, hayatında inşâ ettirdiği bir câmi³³ ile bu kal'anın içinde ve dışında yaptırdığı hamam, birçok dükân ve limanda binâ olunan bâzı mahâller.

3. Hirzül-bahr kal'asının varoşunda yaptırdığı diğer bir câmi³⁴.

Kaptan-ı Derya Mustafa Paşa'nın, bu vakfiyesinde gördüğümüz hususiyetlerden bir diğeri de, vakfın şartnâmesi şeklindedir. Genel olarak hemen bütün vakfiyelerde ve bilhassa daha yakın devirlere âit olanlarda, vakıf sâhibi, vakfettiği malın gelirini hayır müesseselerinin bakımına, dinî eserlerin korunmasına, buralarda çalışan hayrat hademesine ve tahsilde bulunan öğrencilere veya gelip geçen yolcuların yeyip içmesine, temizlik işlerine, kendi âilesinin ölmüşlerine hayır yapılması hususuna ve sâireye tahsis ettiği hâlde, Mustafa Paşa'nın bu vakfiyesinde, devlet hizmetinde görevli bâzı kimselere ve meselâ askerlere, kal'a muhafızlarına, malının gelirinin bir kısmının vakfedildiğini görüyoruz. Bu itibarla, onun bahis konusu bu sonuncu vakfiyesinde, mezkûr mes'eleler ile alâkalı şartları iki kısımda incelemek fâideli olur:

32. حرز yazılış şekli Hazer olarak okunduğu gibi, Hirz olarak da okunmaktadır. Hirz kelimesinin lûgat mânası, ise, nefsi muhâfazaya vesile olmak için takılan nûska, tılsım gibi şeylerdir. Bak, Mehmed Salâhi, *Kamus-ı Osmâni*, İstanbul 1313, ks. s. 270. Mehmed Rüşti ve Mehmed Eşref beylerin, *Mufassal ve mükemmel Atlas*, İstanbul 1325 adlı eserinde, bu kal'aya, Baba-kal'a adı verilmektedir. Piri Reis'in *Kitâb-ı bahriye*'sinde, bu burunda «Emek yemez baba» adında bir yadırın mevcûd olduğu ve bu sebeble mezkûr burna «Emek yemez burnu» adı verildiği kayıtlıdır. Aynı zamanda, bu burnu Edremîd Körfezi'ne doğru tâkib edince, Deve Boynu'nu geçtikten sonra, Sivrice Koyu'nun doğusunda harab bir kal'a bulunmaktadır. Önünde de bir limanlık vardır deniliyor. Bak, İstanbul 1935, s. 139/41 ve 146/47.

33. Bu husustaki kayıd, suret defterinin 121. sahifesi başlarındadır.

34. Vakfiye suret defteri, s. 121.

1 — Mustafa Paşa'nın, dinî müesseselerde çalışanlar için vakfiyesine koyduğu şartlar:

Eski Kütahya Sancağının, Çal kazasına bağlı Kayı-pazarı câmi'inde imam, vâiz, kâtip, câbi ve hatip olanlara günde beşer akçe; müezzin olanlara üç akçe; kayyum ve ferraş olanlara iki akçe; sirâcî ve bevab olanlara günde birer akçe vazife verilecek. Kayı-pazarı'nda bulunan eski câmi'in imamına, müezzin ve kayyumuna dahi günde birer akçe vazife verilecek. Bundan maada, Çal ile Dinar arasındaki Baklan kazasında Çiftlik-dâyiler (?) isimli mahâldeki câmi'in imamına günde iki, müezzinine bir akçe vazife verilecek. Bu işleri yürütecek mütevellî ve kaymakamlarına, yine vakfiye metninde görüldüğü üzere, muayyen miktar yevmiyeler verileceği gibi, bu câmi'lere lâzım olacak mum ve yağlar dahi te'min olunacaktır.

Mustafa Paşa, Hirzül-bahr kal'ası içinde yaptırdığı câmi için de, şu şartları yazdırmıştı: Mezkûr câmi'de hatip olanlara günde beş, imam olanlara on, müezzin olanlara yedi ve bevab olanlara da günde sekiz akçe verilecektir. Aynı kal'anın varoşunda bulunan câmi'de ise, vâiz ve imam olanlara günde on, hatip olanlara da sekiz akçe ödenecektir. Ancak imam olan, aynı zamanda hatip olacaktır. Bunlardan maada birinci müezzine günde altı, ikinci müezzine de beş, birinci kayyumluk ile beraber sirâcî olanlara ise beş, ikinci kayyumlara da günde dört akçe vazife verilecekti. v.s.

Kaymak Mustafa Paşa'nın, Üsküdar'da yaptırdığı Kaptan-Paşa câmi'inde görevli insanlar için tâyin eylediği şartlar ise şöyledir: Bu câmi'de vâiz olanlara günde on altı, hatip olup aynı zamanda imamlık yapanlara on, sabahleyin Yâsin okuyanlara iki, öğleyin âminen-resûl okuyanlara beş, ikindide

sûre-i Nebâi okuyanlara beş, akşam sûre-i Mülkü okuyanlara da beş akçe vazife verilecektir. Ancak bu son dört hizmeti dahi, bu câmi'de imam olanlar yapacaktır. Bunlardan maada birinci devir-han'a günde üç, ayrıca ser-mahfillik için de günde iki; ikinci, üçüncü ve dördüncü devir-hanlara, ayrı ayrı günde üçer; birinci müezzine günde yedi; aşirhan'a günde iki, ezan müezzini-ne günde iki v.s. akçe vazife verilecektir. Vakfiyeye, bu vazifelilerin ücretleri dışında, bir de bu câmi'lerde kullanılacak bâzı mâlzemelerin te'mini hususunda şartlar konulmuştu. Meselâ, Kaptan Paşa câmi'inde yakılmak için her ay üç okka zeytinyağı, üç okka balmumu, ayrıca mübarek gecelerin her birinde birer okka ve Ramazan ayında kırk okka zeytinyağı verilmesi, bu meydana zikrolunabilir. Yine, musluk ve helâlarda kullanılmak üzere beş okka ve Ramazanda minarelerde yakılmak üzere doksan okka ve sâir mübarek geceler için de altı okka zeytinyağı tahsisi, vakfın şartları arasında bulunuyordu. Mustafa Paşa, bu nev'iden daha bâzı hususların yerine getirilmesi ve bilhassa her sene yaz mevsiminde babası Mehmed Bey'in ruhuna Kur'an okuyup, mezarı başında hatim indirilmesi amacı ile üç adet hâfıza; kızı Saliha Hanım'ın ve sâir akrabalarının ruhuna Yâsin okuyanlara, üçer kuruş ile birer küfe üzüm verilmesini ve bağında doyurulmalarını da bu vakfiyesine şart olarak koydurmuştu. Bütün bunlar câmi'lerde çalışan din adamları ile ibâdet yerlerinde kullanılacak malzeme için sarf edilecek paralara dâir şartlarıdır.

2 — Hirzü'l-bahr Kal'ası muhâfızlarına âit vakıf şartları :

Mustafa Paşa'nın bu son vakfiyesinde mevcut diğer bir kısım şartlar ise, genel olarak vakfiyelerde görmeye alıştığımız şartlardan oldukça farklıdır. Mustafa Paşa, yaptırdığı câmi'lerde

kullanılacak mâlzeme ile buralarda çalışan hayrat hademesinin vazifeleri dışında, Baba-burnu'ndaki Hirzü'l-bahr kal'ası muhâfızları için de, bu vakfiyesine şu şartları koydurmuştu. Mezkûr kal'ada dizdar olanlara günde kırk akçe, kethüda olanlara yirmi akçe, topçu-başı olanlara otuz akçe, topçular kethüdası olanlara on beş akçe ve kâtib olanlar ile kal'a çavuşu olanlara günde onar akçe, topçular çavuşu olanlara sekiz akçe ve yine bu kal'ada nevbet çalmak için mehter-başı olanlara günde altı akçe, bunun iki yardımcısına günde beşer akçe, suyolcu olanlara günde yedi akçe, kal'a kapıcısı olanlara da sekiz akçe vazife verilecektir.

Bunların dışında yine aynı kal'ada olup, oda-i evvelde (yâni birinci bölükde), bölük başı olanlara günde on ve bunun dokuz aded neferinden her birine, günde yedişer akçe ödenecektir. İkinci odada bölük başı olanlara, günde dokuz ve dokuz neferinden her birine de, günde yedişer akçe; Üçüncü odada bölük başı olanlara dahi günde dokuz ve dokuz neferinden her birine de, günde yedişer akçe vazife verilecektir.

Mezkûr kal'ada mevcut bulunan topçu oda (bölük) larından, birinci odanın bölük başısına günde on ve bunun sekiz neferinden her birine günde yedi; ikinci odanın bölük başısına, günde on ve sekiz neferinden her birine günde yedi akçe ödenecektir. Bundan maade kal'anın tâmiri sâir masrafları için, lâzım olan para, kal'ada kâtib olanlar vâsitasile, İstanbul'a yazılarak, her sene, İstanbul'da bulunan asıl mütevelliden istenilecekti.

Bu kayıdlardan, Çanak-kal'a boğazı'nın güneyinde bulunan Hirzü'l-bahr kal'asının tarihçesi ve teşkilâtı hakkında da bilgi edinmekteyiz. Kanaatimizce bu kal'a, Çanak-kal'a boğazı'nın ve bu boğazdan gelüp geçen gemilerin, her türlü tehlikeye karşı korunmasını

sağlayan bir ön karakol vazifesini görmekte idi.

Yukarıda bahis konusu ettiğimiz şartları ihtivâ eden vakfiyenin tam metni ise aynen şöyledir:

Bu dahi Kapdân-ı sâbık merhûm-ı müşârünileyh Mustafa Paşa hazretlerinin suret-i vakfiyesidir.

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سيل الصواب والصلوة
والسلام على رسوله محمد الخات على طاب الثواب
وعلى اله والاه واصحابه خير آل وخير الاصحاب
İş bu kitâb-ı sedad intisâbın hilâl-i mestûr-ı meymenet mestûründe mün-deriç olan müsakkafâtın vâkıf-ı meberret mevâkıfı hâl-i hayatında teslim ilel-mütevelli ve tescil-i şer'î ettirdiği vakf-ı sahîhine zikri âti maddeleri dahi vakf ve teslim ilel-mütevelli etmekle zeyl edüp ancak muhâkemesi bâki kalmakla muktezây-ı şer'î mübîn üzre hüküm için hâkim-i muvakkı-i sadr-ı kitab tûbalehu ve hüsne me'âb Efendi hazretleri Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Konstantaniyyetü'l-mahmiyye'de Sultan Bayezid-i cedid mahâllesinde sa'detlü İshak efendi hazretlerinin sâkin oldukları menzile varıp zeyl-i kitabda muharrerü'l-esâmi müslimin huzurlarında akd-i meclis-i şer'î âlî eyledikde asrında Kapdan Paşa olup bundan akdem veda-ı âlem-i fânî eden merhum Mustafa Paşa bn. Mehmed Bey İbrahim Paşa'nın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi fahrü'l-muhadderat Fatma Hanım ibneti İbrahim Paşa ile vâlide-si umdetü'l-muhadderât tâcü'l-mestûrât diğeri Fatma Hanım ibntei el-merhum Kara Mustafa Paşa'ya ve sülbiyyi sagir oğlu İsmail Bey'e ve sülbiyye-i sagire kızları Selime Hanım ve Nesibe Hanım ve Esmâ Hanım ve haml-i mevkufe-i münhasıra olduğu lede'l-şer'î'l-münir zâhir ve mütahakkik olduktan sonra sıgar-ı mezbûrünün tesviye-i umurlarına vasiyy-i muhtarları olan mü-

mâileyha diğeri Fatma Hanım taraflarından husûs-ı âti'l-beyâna vekil olduğu zât-i mümâileyhimâyı bi'l-ma'rifeti'l-şer'iyye arifân olan Ahmed Bey bn. Abdullah Bey ve Mustafa Efendi bn. Hızır şehâdetleri ile hasm-ı şer'i mahzarinde şer'an sâbit ve sübût-ı vekâletine hüküm-i şer'î lâhik olan Mustafa Bey bn. Abdullah meclis-i ma'kud-ı mezkûrede merhum-ı müşârünileyhin zikri âti vakfı ile sâir evkafına hâl-i sihhatinde mütevelli nasb ve tâyin eylediği sağır Ahmed Ağa bn. Ali mahzarinde bi'l-vekâle ikrar-ı sahih-i şer'î ve i'tirâf-ı sarih-i mer'î edüp müvekkilem müşârünileyhânın mûrisleri merhum-ı mezbûr Mustafa Paşa mukaddema hâl-i hayatında arsası merhûme-i atika Vâlide Sultan evkafına senede dört yüz seksen akçe mukataa-i kadîme ile üzerinde olan ebniyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i İstanbul hısnı ebvâbından Cübb Ali (Cibâli) Yeni-kapusu dahilinde Havuzlu-hamam kurbünde vâki bir taraftan Selh-hâne ve üç taraftan tarik-i âm ile mahdud fevkânî bir oda ve müteaddid anbar ve tahtânî iki bab dükkân ve bi'ir-i mâ ve kenif ve ahır müstemil üç göz حروس değirmenin ebniyesini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i mezbûrede Keçeci-pirî mahâllesinde vâki bir taraftan bâzen Nasuh Çelebi mülkü ve bâzen Şeyh Mustafa Efendi evkafından ve Derviş Çelebi odaları ve bir taraftan berber Mustafa menzili ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud ve tülen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i altıyüz kırk zira' arsa üzerine mebnî fevkânî iki bab oda ve bir sofa ve dehliz ve tahtânî bir bab oda ve matbah ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi hâvî bahçe ve avluyu müstemil menzili ni ve yine arsası merhûme Tur طور Paşa Hatun vakfına senede dört yüz akçe mukataa-i kadîme ile üzerinde olan ebniyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i mezbûrede Dâye-Hatun mahâl

lesinde Vâlide Hanı kapısı karşısında vâki bir taraftan Es-seyyid Yahya vakfî bir taraftan Es-seyyid Mehmed menzili ve iki taraftan tarik-i âm ile mahdud fevkanî iki bab oda ve bir sofa ve tahtânî iki kepenk طيب tayyb dükkânı ve kenif ve sokak kapısını müştemil menzilinin ebniyyesini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i mezbûrede Fener Kapısı dahilinde Tahta-minare mahâllesinde vâki bir taraftan müezzîn Hüseyin Çelebi mülki ve bir taraftan Hacı Ali veresesi menzilleri ve bir taraftan bâzen çuhacı Elhac Mehmed ve bâzen Elhac Atâullah mülkleri ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi... zirâ arsa üzerinde mebni fevkanî bir bab oda ve bir sofa ve dehliz ve kenif ve tahtânî bir matbah vebî'r-i mâ ve iki bab papuççu dükkânı ve avluyu müştemil menzilinini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup mahâlle-i mezbûrede vâki bir taraftan Ali Beşe ve zevcesi Fatma'nın müşterek menzilleri ve bir taraftan Kabril

قبريل zimmi menzili ve bir taraftan bâzen Ofus اوفوس zimmi menzili ve bâzen yağcı dükkânı ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i iki yüz kırk zirâ arsa üzerinde mebni fevkanî dört bab oda ve kenif ve avluyu müştemil menzilinini ve yine arsası mahmiyye-i mezbûrede Kâtib Şemsüddin mahâllesi imamına senede yüz yirmi akçe mukataa-i kadîme ile üzerinde olan ebniyyesi yedinde mülkü olup zikrolunan Kâtib Şemsüddin mahâllesinde vâki bir taraftan merhum Hacı Hüseyin Efendi mülkü ve bir taraftan Ali Efendi mülkü ve bir taraftan Rukiyye Hatun mülkü ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud fevkanî bir bab oda ve tahtânî bir bab oda ve bir mahzen ve kenif ve avluyu müştemil menzilinini ebniyyesini ve yine arsa ve ebniyyesi ye-

dinde mülkü olup mahâlle-i merkûmede vâki bir taraftan zikrolunan menzili ve bir taraftan mezbur Ali Efendi menzili ve bir taraftan tarik-i hass ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud hâriciyesinde tahtânî bir bab oda ve dehliz ve kenif ve bir musluk ve dâhiliyesinde fevkanî iki bab oda ve iki sofa ve dehliz ve tahtânî iki oda ve hamam ve matbah ve bi'r-i mâ ve kenif ve dört mahzen ve bahçeyi müştemil menzilinini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i mezbûrede Sultan Selim câmi'i şerifi kurbünde Mismârî Şücâ mahâllesinde vâki bir taraftan Ömer Efendi veresesi mülkleri ve bir taraftan Safiyye Hatun menzili ve bir taraftan Hüseyin mülkü ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i dört yüz otuz zirâ arsa üzerinde mebni dâhiliyesinde tabaka-i ülyâda üç bab oda ve bir sofa ve tabaka-i vüstâda bir bab oda ve bir sofa ve bir mikdar bahçe ve matbah ve hâriciyesinde fevkanî bir bab oda ve avluyu müştemil menzilinini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i mezbûrede Hızır Bey mahâllesinde vâki bir taraftan Hacı Mehmed menzili ve bir taraftan Duâcı zevcesi menzili ve bir taraftan Hacı Ebûbekir menzili ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud fevkanî üç bab oda ve bir sofa ve kenif bi'r-i mâ ve bahçeyi müştemil menzilinini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup mahmiyye-i mezbûrede Mesih Paşa mahâllesinde vâki bir taraftan Yayıcı-baş mülkü ve bir taraftan Takyeci vakfından müte'ehhilin odaları ve bir taraftan Elhac Hüseyin mülkü ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud tûlen ve arzen bi-hisab-ı terbi'i dört yüz altmış zirâ arsadan müfrez üç yüz kırk altı zirâ arsa üzerinde mebni bir hamam ve bi'r-i mâ ve beş aded dükkânı müştemil menzilinini ve yine arsa ve ebniyyesi yedinde mülkü olup sâlifü'z-zikr Fener Kapısı dahilinde Tahta Minare mahâl-

lesinde vâki bir taraftan Elhac Mehmed mülkü ve bir taraftan yine Elhac Mehmed tasarrufunda olan menzil ve bir taraftan medîne-i münevvere vakfından Hacı Hüseyin tasarrufunda olan bahçe ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud ve fevkanî iki bab oda ve bir sofa ve dehliz ve tahtânî iki bab oda ve bir'i mâ ve kenif ve avluyu müstemil menzilin ve yine merhum mezbûr hayatında müceddeden bina etmekle yedinde mülkü olup vilâyet-i Anadolu'da Kütahya sancağında Çal kazasında Kayı Pazarı'nda vâki merhûm-ı mezbûra intima ile tahdid ve tavsifden müstağni beyne'l-ahâli ve'l-cirân ma'lûmü'l-hudûd ve'l-müştemilât bir bab han ve bir hamam ve kurblerinde ma'lûmü'l-hudud dekâkin ve kendüye taraf-ı Saltanat-ı aliyye'den temlik-i sahih ile temlik olunan ma'lûmü'l-hudud ve'l-kıta, mülk arazi ve bostan ve bağ ve bahçe ve bağ pazarını ve yine İzmir'de Sığacık sancağında vâki ber-vech-i mâlikâne hâk-i şûre Urla ve tevâbi'i mukataası mâl-ı mîrî ve kalemiyesi ve muhasebesi sene besene yed-i mütevellî ile görülmek üzere taraf-ı Saltanat-ı aliyyeden temlik olunan mukataasını ve merhûm-ı mezbûrun hayatında Bahr-ı sefid Bababurnu nâm mahâlde hasbeten lillâh-ı taalâ Hirzü'l-bahr nam kal'a derûnunda ve birûnunda bina eylediği ma'lûmü'l-hudud ve'l-aded hamam ve dekâkin ve limanında bina eylediği ebniyye-i memlûke ve anda vâki yine taraf-ı Saltanat-ı aliyye'den kendüye temlik-i sahih ile temlik olunan ma'lûm ü'l-hudud ve'l-Kıta mülk arazi ve bostan ve bahçesini merhûm-ı mezbûr Kapdan Paşa hâl-i hayatında ve kemâl-i akl ü sıhhatinde cümle tevâbi'i ve levâhik ve kâffe-i hukuk ve merafıklarile hasbeten-lillâhi-taalâ ve طلباً لمرضات ربه الاعلى vakf-ı sahih-i muhâlled ve

habs-i sarih-i müeyyed ile vakf ve habs edüp şöyle tâyin-i şurût ve tebyîn-i kuyud ve masarif etmiş idi ki cemî' mü-

sakkafât-ı mezbûre ile sâlifü'l-beyan arazi ve bağ ve bahçe ve bostan alâ mâcerat bihi'l-âde yed-i mütevellî ve ecri misilleri ile icâr olunup hâsıla olan gal lattan evvelâ arsaları mukataalı olan menâzilin mukataa tezkireleri cânib-i evkaf-ı mezbûreye ba'de't-teslim gallası mezbûreden merhûm-ı mezbûr sâlifü'z-zikr Kayı-pazarı'nda hayatında müceddeden bina edüp tâyin-i cihet eylediği Yeni câmi-i şerifde hatib olanlara yevmî beş akçe ve vâiz olanlara yevmî beş akçe ve imam olanlara yevmî beş akçe ve kâtib olanlara yevmî beş akçe ve câbi olanlara yevmî beş akçe ve müezzin olanlara yevmî üç akçe ve kayyûm olanlara yevmî iki akçe ve ferraş olanlara yevmî iki akçe sırâci olanlara yevmî bir akçe ve bevab olanlara yevmî bir akçe vazife verile ve yine Pazar-ı mezkûrda vâki' Atik Câmi-i şerifin imam ve müezzinine ve kayyumundan her birine yevmî birer akçe vazife verile ve Baklan بلاك kazasında Çiftlik - dayılar nam mahâlde vâki' câmi-i şerifin imamına yevmî iki akçe ve müezzinine yevmî bir akçe vazife verile ve bâlâda zikrolunduğu üzere sâlifü'z-zikr Kayı-pazarı'nda vâki' müsakkafat ve mezâri'in gallasını tahsil ve câmi-i mezbûrun iktiza eden şem'-i rugan ve zeyt ve sâir masarifini rü'yet ve vezâif-i mezkûreyi erbâb-ı cihâta teslim için merhum-ı mezbûrun evkafı mütevellîsi tarafından bir kaymakam-ı mütevellî nasb ve tâyin olunup beher yevm on akçe vazife verile ve kaymakam-ı mezbûrun câmi-i mezkûr kitabeti kalemi ile Asitâne-i saadette asıl mütevellî ma'rifetile beher sene muhâsebesi görölüp harc-ı râh olmak üzere beher sene bin ikiyüz akçe kaymakam-ı mezbûra ve altı yüz akçe kâtib-i merkuma ve üç yüz akçe câbiye verildikten sonra ol cânibde olan irâd-ı vakıfdan ve zâif-i mezkûre ile câmi-i mezkûrun sâir masarifinden fazla kalırsa asıl mütevellîye teslim oluna ve eğer kayma-

kam-ı mezbûrun vakf-ı şerife hiyaneti zâhir olursa asıl mütevellî arzı ile azl ve yerine bir müstakim kimesne kaymakam nasb ve tâ'yin oluna ve yine merhûm-i mezbûr sâlifü'z-zikr Hirzü'l-bahr Kal'ası derununda hayatında müceddeden binâ ve ta'yin-i cihât eylediği câmi'i şerifde hatib olanlara yevmî beş akçe ve imam olanlara yevmî on ve müezzin olanlara yevmî yedi akçe ve bevab olanlara yevmî sekiz akçe ve Kal'a-i mezbûrede dizdar olanlara yevmî kırk akçe ve kethüda olanlara yevmî yirmi akçe ve topcu-başı olanlara yevmî otuz akçe ve topçular kethüdası olanlara yevmî on beş akçe ve kal'a-i merkumede kâtib olanlara yevmî on akçe ve kal'a çavuşu olanlara yevmî on akçe ve topçular çavuşu olanlara yevmî sekiz akçe ve kal'a-i mezbûrede nöbet çalmak için ser-mihter olanlara yevmî altı akçe ve iki nefer adamlarına yevmî beşer akçe ve su-yolcu olanlara yevmî yedi akçe ve kal'a-i mezbûre bevâbı olanlara yevmî sekiz akçe ve kal'a-i mezkûrede oda-i evvelde ser-bölük olanlara yevmî on akçe ve dokuz nefer neferâtından her birine yevmî yedişer akçe ve oda-i sânide ser-bölük olanlara yevmî dokuz akçe ve dokuz nefer neferâtından her birine yevmî yedişer akçe ve oda-i sâlisde ser-bölük olanlara yevmî dokuz akçe ve dokuz nefer neferâtından her birine yevmî yedişer akçe ve yine kal'a-i mezbûrede topçular odalarının oda-i evvelinde ser-bölük olanlara yevmî on akçe ve sekiz nefer neferâtından her birine yevmî yedişer akçe ve oda-i sânisinde ser-bölük olanlara yevmî on akçe ve sekiz nefer neferâtından her birine yevmî yedişer akçe verile ve yine merhûm-ı merkum kal'a-i mezbûre varoşunda hayatında müceddeden bîra ve ta'yin-i cihât eylediği câmi'i şerifde vâiz olanlara yevmî on akçe ve imam olanlara yevmî on akçe ve hatib olanlara yevmî sekiz akçe verile ve câmi'i mezkûrda her kim imam olursa ol hatib-i evvele ve müezzin-i ev-

vel olanlara yevmî altı akçe ve müezzin-i sâni olanlara yevmî beş akçe ve kayyum-ı evvel ma'a sirâci olanlara yevmî beş akçe ve kayyum-ı sâni olanlara yevmî dört akçe ve yevmî beş akçe dahi devir-hân-ı evvel vazifesi olup müezzin-i evvel olanlar devir-hân-ı evvel ola ve yevmî dört akçe dahi devir-hân-ı sâni vazifesi olup müezzin-i sâni olanlar devir-hân-ı sâni ola ve devir-hân-ı sâlis olanlara yevmî dört akçe ve yevmî dört akçe dahi na'at-hân vazifesi olup devir-hân-ı sâlis olanlar na'at hân ola ve yevmî bir akçe hâfız-ı seccâde vazifesi olup kayyum-ı evvel olanlar hâfız-ı seccâde ola ve yevmî iki akçe dahi ferraş-ı kenif vazifesi olup kayyum-ı sâni olanlar ferraş-ı kenif ola ve su yolcu olanlara yevmî dört akçe vazife verile ve merhûm-ı mezbûr şöyle şart etmişdi ki bâlâda zikrolunan cihât erbâbı ve neferâtdan her biri ibâdullahı hıfz u hiraset ve a'dây-ı dinden siyânet için umûmen kal'a-i mezbûrede ta'yin oldukları hizmetlerinden bir an münfek olmayıp ta'yin olunan vezâyife mutasarrıf olalar ve bâlâda zikrolunduğu üzere zikrolunan kal'a derûnun da ve bîrûnunda vâki' müsakkafâtın gallâtını tahsil ve zikrolunan câmilerin iktiza eden masarifini rü'yet ve vezâif-i mezkûreyi erbâbına teslim için yine evkaf mütevellisi tarafından bir kaymakamı mütevellî nasb ve ta'yin olunup beher yevm on beş akçe vazife verile ve vezâif-i mezkûre asıl mütevellî ma'rifetile her üç ayda bir verile ve kal'a-i mezbûrede iktiza eden ta'mirat ve sâir masarifi lâzime kal'a-i merkumda kâtib olanlar kalemile Asitâne-i saadetde beher sene asıl mütevellî ma'rifetile muhâsebesi görüle ol cânibde olan irâd-ı vakıfdan masarifi mezkûre ile vezâif-i mezbûreden fazla kalırsa yine asıl mütevellîye teslim oluna noksan gelirse mütevellî yedinden kabzoluna ve kaymakam-ı mezbûrun vakf-ı şerife hiyaneti zâhir olursa yine asıl mütevellî arzile azl ve yerine bir müstakim kimes-

ne kaymakam-ı mütevellî nasb oluna ve yine merhûm-ı mezbûr medîne-i Üsküdar'da hayatında müceddeden bina ve ta'yin-i cihât eylediği câmi'-i şerîfde vâiz olanlara yevmî on altı akçe vazife verile ve câmi'-i mezkûrda hatib olanlar imam olup yevmî on akçe vazifeye mutasarrıf ola ve vakt-ı subhda yâsin-hân'a yevmî iki akçe ve vakt-ı zuhr'da آمن الرسول hân'a yevmî beşer akçe ve vakt-i asr'da sûre-i nebe'-hân'a yevmî beşer akçe ve vakt-i işâ'da sûre-i mülk-hân'a yevmî beşer akçe vazife verilip ve cihât-ı erbe'a-i mezkûreye câmi-i mezbûrda imam olanlar mutasarrıf ola ve câmi'-i mezbûrda devir-hân-ı evvel olana yevmî üç akçe vazife verile ve yevmî iki akçe dahi ser-mahfillik vazifesi olup devir-hân-ı evvel olan ser-mahfil ola ve devir-hân-ı sâni ve devir-hân-ı sâlis ve devir-hân-ı râbi, olanlardan her birine yevmî üçer akçe vazife verile ve müezzin-i evvel olana yevmî yedi akçe verilip ve yevmî iki akçe aşir-hân ve yevmî iki akçe müezzin-i salâ ve yevmî iki akçe sûre-i fâtiha hân berây-ı rûh-ı resûlüllah sâllallahü aleyhi ve sellem ve berây-ı rûh-ı vâkîf ve yevmî iki akçe sûre-i fetih-hân kable ezan el zahr cihetleri olup cihât-ı erbe'a-i mezkûreye müezzin olanlar mutasarrıf ola ve müezzin-i sâni olana yevmî beş akçe vazife kezâlik yevmî iki akçe aşir-hân ve yevmî iki akçe müezzin-i salâ ve yevmî iki akçe sûre-i fâtiha-hân berây-ı rûh-ı resûlüllah sâllallahü aleyhi ve sellem ve berây-ı rûh-ı vâkîf cihetleri olup cihât-i selâse-i mezkûreye dahi müezzin-i sâni olanlar mutasarrıf ola ve müezzin-i sâlis olana yevmî beş akçe vazife verilip kezâlik yevmî iki akçe aşir-hân ve yevmî iki akçe müezzin-i salâ ve yevmî iki akçe sûre-i fâtiha-hân berây-ı rûh-ı resûlüllah sâllallahü aleyhi ve sellem ve berây-ı rûh-ı vâkîf cihetleri cihât-ı selâse-i mezkûreye dahi müezzin-i sâlis olanlar mutasarrıf ola ve kayyum olana yevmî altı ak-

çe vazife verile ve yevmî bir akçe kayyûm-ı minber ve bir akçe kayyûm-ı kürsî ve yevmî üç akçe buhurculuk cihetleri olup cihât-ı selâse-i mezkûreye kayyum olan kimesne mutasarrıf ola ve bevâb-ı câmi'-i şerîf olana yevmî iki akçe vazife verilip ve yevmî iki akçe meydân-ı ferraş ve yevmî iki akçe ferraş-ı kenif cihetleri olup ciheteyn-i mezkûreye bevâb olanlar mutasarrıf ola ve câmi'-i mezbûrda yevm-i cum'a'da na'at-hân olana yevmî dört akçe ve ta'rif-hân olana yevmî dört akçe ve Muhammediye-hân olana yevmî üç akçe vazife verile ve câmi'-i mezbûrda otuz aded eczâ-i şerîfe vaz' olunup beher yevm otuz nefer kimesne ba'de edâ'-iz zuhr hasbeten-lillâhi taâlâ tilâvet edüp sevabını evvelâ rûh-ı resûlüllah sâllallahü aleyhi ve sellem ve sâniyen rûh-ı vâkîfa ihda edüp ve her birine yevmî ikişer akçe vazife verile ve yevmî bir akçe eczâ-i şerîfe hıfz eden kimesneye ve yevmî bir akçe noktacı olana verile ve yevmî bir akçe dahi ser-mahfil olana verilip ol dahi beher yevm eczâ-i şerîfe kıraati tamam olduktan sonra kendisi el kaldırıp cümle ile devâm-ı devlet-i padişâhiye ve rûh-ı vâkîfa hayır dua edeler ve câmi'-i mezkûrda ikad için beher mah üç vakiyye rûgan-ı zeyd ve üç vakiyye şem'-i rûgan verile ve bundan ma'ada leyâliyi mübârekenin her birinde birer vakiyye ve leyâliyi şehri Ramazan-ı şerîf de kırk vakiyye rûgan-ı zeyt verile ve musluk ve keniflerde ikad olunmak için beş vakiyye rûgan-ı zeyt verile ve şehri Ramazan-ı şerîfde berây-i minare doksan vakiyye ve sâir leyâliyi mübâreke de altı vakiyye rûgan-ı zeyt verile ve minare kanâdilini ikad eden kimesne berây-ı ücret altı yüz akçe verile ve beher leyle-i berat'da her biri onar vakiyye iki aded ve her biri beşer vakiyye iki aded şem'-i asel ki cem'an dört aded şem'-i asel verilip câmi'-i mezbûrun mihrabı tarafına vaz' olunup nihayet buluncaya dek ikad oluna ve beher se-

ne câmi'i mezbûr kayyumuna behâ-i çârüb ve ref'-i kâliçe için bin akçe verile ve vakfiye-i ulâda tasrih olunduğu üzere beher sene Haremeyn-i şerifeyn'e irsâl olunan surremiz defterini tahrir eden kimesneye bin beş yüz akçe verile ve mahmiyye-i İstanbul'da Yıldız-dede tekkesi fukarasına nan baha olmak üzere beher mah üç yüz akçe verile ve medîne-i Üsküdar'da medfûn vâlid-i mâcîdim Mehmed Bey'in rûh-ı pür-fütûhu için üç nefer hâfız-ı Kur'an-ı mübîne beher sene eyyâm-ı sayfda birer hatm-i şerif ismarlanıp anlar dahi it-mama karib olduklarında vâlidim mezbûrun merkadi üzerine varıp birer birer hatm-i kelâm-ı kadîm ve duâ ve senâlar edüp sevâbını merhûm-ı mezbûrun ruhuna ihdâ eylediklerinden sonra huffâz-ı mezbûrûn yine bir sûre-i Yâsin-i şerif tilâvet ve sevabını ol mahâlde medfûn dayımız Yusuf Bey ve akrabamızdan Ömer Ağa'nın ve kerîmemiz Sâliha Hanım'ın ve sâir ashâb-ı merâkîdin ruhlarına ihdâ eyleyeler Ba'dehu huffâz-ı mezbûrûn ol havalide bir münasib bağda it'am olunup her birine üçer kuruş ile birer küfe üzüm verile ve gallat-ı mezbûreden bâki kalan fazla vakf-ı sâbıkıma zam ve ilhak olunup emr-i tevliyyet asıl vakfiyyemde tafsîl olunduğu vech üzere cereyan eyleye. Eğer mürûr-ı eyyam ile şerût-ı mezkûreye riâyet müte'assire olursa vakf-ı mezbûr mutlaka vakf-ı fukarâ-i müsli-mîn ola deyü merhûm-ı mezbûr Kapdan Mustafa Paşa bu üslûb üzere hâl-i sıhhatinde tâyin-i şürût ve tebyîn-i kuyûd ve masarîf edüp cemî' emlâk-i mezbûreyi fârigan anî's-şevâgıl mahâllerinde mütevelliy-i mezbûre teslim ol dahi tesellüm ve kabzedüp sâir mütevelliler evkafda tasarrufları gibi tasarruf üzere iken kable't-tescil mûmâileyh Kapdan Mustafa Paşa vefat edüp malının sülüsü bâlâda tahrir olunan emlâk-i mezbûrenin kıymetlerine müsâid olmağla ba'de'l-vefat dahi mütevelliy-i mezbûr emlâk-i mezbûreyi ber-vech-i

muhtarrer tasarruf üzredir dedikde mütevelliy-i mezbûr dahi hâkim-i müşârünileyh huzurunda vekil-i mezkûru cemî' kelîmât-ı meşrûhasında vicâhen tasdik ettikde hâkim-i mûmâileyh en'am Allah ni'ame rizaihi aleyh dahi tarafeynin kelâm-ı tesâduk encamlarını min evveli ilâ âhiri isti'am ve isga edecek merhûm-ı mezbûrun ba'de'l-vefat sülüs-i mâlî ber-vech-i muhtarrer emlâk-i mezbûrenin kıymetlerine müsâid olmağla emlâk-i mezbûre imâm-ı a'zam ve hümâm-ı akdem Ebû Hanîfe al-Kûfî hazretleri katında dahi mülk-i vâkıfdan hurûç ve vakfiyyetinün lüzûmunu müfid olup bu surette eimme-i selâse-i neharir râziya anhüm Rabbühüm al kadîr rey-i münirleri üzre vakf-ı mezbûr tahtîm ve lüzumla mersûm olmağın eîimme-i müşârünileyhim rey-i şerîfleri üzere vakf-ı mezbûrun sıhhat ve lüzûmuna hükm-i sahih-i şer'î etmeğın mâveka' bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâlis ve'l-işrîn min Cûmâde'l-ülâ li sene... ve erbâin ve mi'ete ve elf (1140).

Şühûdü'l-hâl :

Müşârünileyh saadetlû semâhatlû İshak Efendi hazretleri.

Saadetlû Şeyh-zâde Mehmed Efendi hazretleri.

Ali-zâde saadetlû Mustafa Efendi hazretleri.

Fahrû'l-kuzat Kırîmî - zâde Essey-yid Mehmed Emin Efendi.

Bursâvî Molla Süleyman bn. Yusuf.

Mühürdâr-ı sâbık Mustafa Ağa.

Sultan Selim câmi'i imamı Essey-yid Abdullah.

Uşşâkî-zâde Mustafa Çelebi.

Hacı Hüseyin Ağa bn. Abdullah. Şeyh Mehmed Vefâyî.

Molla Ahmed.

Molla Ali.

Necib Mehmed Suyolcu-zâde.

تری میوه خوردن روخته هدا الی کلینور حکم حفظ نمودن بر سر
 پس شریف تلاوت زین آیه مجله مدفون و یوسف باک ز قوت او در
 و کرمه مرصاحه حاتمک و سایر اصحاب مرقومک و حدیثه هدا
 بعد حفاظت نمودن او را ایند بر ناسبت بند اقسام یوسف
 او جزو شایسته بود که او در ویرانه و غلات خوردن در
 وقت سابقه ضم و الحاق و توبیخ و توبیخ اصل و قضا مع تحصیل و
 وجه او دره جوایز ایلله اکبر و زانام بانه شروع مذکوره رعایت
 و نوره وقت خوردن سلفا وقت فقر سلیمان و نه در مجموع خوردن
 مصطفی پاشا و اسلوب و دره حال مصنفین تین شروط و تین خوردن
 ایروب جمع املا در خوردن بی نارتان الموائج مخلوق متولی خوردن
 اولدی سلم و حق ایروب سائر متولیان و فایده قدر ذری کجی صغری و دره
 اینجی قبل تحصیل برمی آید خوردن مصطفی پاشا و فان ایروب تانک تانک
 او فان المولان خوردن تانک قمبرینه مساعد اهلله بعد الوقات دمی متولی
 خوردن املا در خوردن بی روجه خوردن خوردن در دیکون متولی خوردن
 دمی حکم سارا الیه خوردن و کل خوردن و جمیع کلمات شروع شده و جاها
 خدین آید کون ماکم برمی آید انم الله تم رعایت علیه دمی طرفیک کله و تصادق
 انجاملری من اوله الی آخر استماع و مسما ابوبیک مجموع خوردن بعد از
 ثلث مای روجه خوردن خوردن تانک قمبرینه مساعد اهلله خوردن
 امام اعظم و همای اقدام ابو حنیفه انکو فی حصر تلوی قضا و دمی تانک و قضا
 مزوج و وقفینک از زمینی سفید اوروب بوصورتی ایله ثلث بخار بر زمین
 رهم القدر رای منبرزی و دره وقت خوردن خوردن خوردن خوردن خوردن خوردن
 شاه ایهم زای شرفی اوزره وقت خوردن وقت خوردن وقت خوردن وقت خوردن
 اینکین مایع ایله کتیب و نذی خوردن ایوم تانک و فشرین میله اولدی سلم

و اربعه و باره و کله
 مسازیمه
 حاصله ای
 اوزر خوردن
 روجه دی
 خوردن
 علی سیدان
 بعد سیدان
 مسازیمه
 حاصله ای
 اوزر خوردن
 روجه دی
 خوردن
 علی سیدان
 بعد سیدان
 مسازیمه
 حاصله ای
 اوزر خوردن
 روجه دی
 خوردن
 علی سیدان
 بعد سیدان